KURAN ve SÜNNETİN IŞIĞINDA

Hac, Umre ve Ziyaretle İlgili
Coğu Meselelerin Tahkik ve İzahı

YAZAN:
ŞEYH ABDULAZİZ ibn ABDULLAH ibn BAZ

KURAN ve SÜNNETİN IŞIĞINDA

Hac, Umre ve Ziyaretle İlgili Coğu Meselelerin Tahkik ve İzahı

YAZAN:
ŞEYH ABDULAZİZ ibn ABDULLAH ibn BAZ

بسم الله الرحمن الرحيم

ÖNSÖZ

Hamd yalnız Allah'a, salât ü selâm da kendisinden sonra peygamber gelmeyecek olan (Hz. Muhammed'e) olsun.

Bu Tahkik ve İzah kitabı, Allahın dilediği ve bu işlerin gönüllüsü müslümanlar için kitap ve sünnet ışığında Hac, Umre ve ziyaretin bir çok meselelerini belirten muhtasar bir risâledir. İlk olarak Kral, Abdülaziz bin Abdurrahman El-Faysal'ın hesabına, 1363 H.'de basılmıştı. Sonra lâzım olan bir çok ilavelerle ve bazı konuları genişleterek diliyen kullara faydalı olması ümidiyle tekrar basılmasını uygun gördüm. Adını da "**Kitab ve Sünnet'in ışığında Hac, Umre ve ziyaret meselelerini Tahkik ve İzah**" koydum. Sonra yine bir çok önemli ilâveler ekliyerek faydanın tam olmasını arzu ettim. Allah'tan dileğim; bu kitabı faydalı kılması, bu uğurdaki çalışmayı da cennetlerine girme vesîlesi yapmasıdır. Tek dayanak noktamız ve vekilimiz O'dur.

Yazar

GİRİŞ

Alemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun ki; (iyi) sonuç Allah'tan korkanların (müttakîlerin)dir. O'nun kulu ve resûlü Muhammed (S.A.V.)'e, bütün âli ve ashabına da selât-û selâm olsun...

Bu kitapçık, haccı eda etmek isteyenler için haccın âdâbını, faziletini ve gerekli menâsikini; hac, umre ve ziyâretin bir çok meselelerini kısaca izah eden bir risâledir. Cenabı Allah'ın "**Sen öğüt ver: Çünkü şübhesiz öğüt müminlere faide verir.**" (Zâriyât: 55)

"**Allah bir zaman kendilerine kitap verilenlerden onu behemahal açıklayıp anlatacaksınız, onu gizlemeyeceksiniz diye teminat almıştı.**" (Âl-i İmrân: 187)

"**İyilik etmek, fenalıktan sakınmak hususunda bir birinizle yardımlaşın.**" (Maide: 2)

âyeti kerimeleri ve (aşağıda zikredeceğimiz) hadîsler mucibince amel ederek müslümanlara bir nasihat olsun ümidiyle Kur'ân-ı Kerîm ve Hz. Peygamberin sünnetinde bu konuda mevcut bütün meseleleri toplamaya çalıştım. Hz. Peygamber (S.A.V.):

— Üç defâ **"Din nasîhattir."** buyurmuştur.

— **Kim için yâ Rasûlallah! sorusuna:**

— **"Allah için... Kitabı için... Rasûlü için... Müslümanların imamları ve bütün müslümanlar içindir."** cevabını vermiştir.

Tabarâni'nin Huzeyfe'den rivâyet ettiğine göre Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: **"Müslümanların işini önemsemeyen onlardan değildir. Akşam sabah, Allah için, O'nun Kitab'ı için, Rasûlü için, müslümanların imamı ve âmmesi için nasihat etmiyen, onlardan değildir."** İşte bu kitapçığı bana ve müslümanlara faydalı kılmasını, bu uğurda çalışmayı da yalnız kendi rızası için ve cennetlerine giriş vesilesi olarak kabul buyurmasını Allah'tan niyaz eylerim. İşiten ve kabul buyuran O'dur. O bize yeter, O ne güzel vekildir.

BİRİNCİ BÖLÜM

HAC ve UMRE

Hac ve Umre'nin Vâcib oluşunun Delilleri ve Edâsına Acele Edilmesinin Gerekliliği:

Bu husus bilindikten sonra,

— Hakkı bilip ona tabi olma konusunda, Yüce Allâh beni ve sizleri muvaffak kılsın— Şunu bilmek icab eder ki; Allah Kâbe-i Muazzama'yı ziyaret edip haccetmeyi kullarına farz kılmış ve bunu İslâm'ın bir temeli kabul etmiştir. Allah şöyle buyurur:

O'na bir yol bulabilenlerin Beyti Hac (ve ziyaret) etmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Küfreder ise; şübhesiz Allah âlemlerden müstağnidir." (Al-i imran 97)

Sahihayn'de İbni Ömer'den rivâyetle, Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: **"İslâm beş şey üzerinde bina edilmiştir: Allah'tan başka tapılacak hiç bir ilâh olmadığına Hz. Muhammed (S.A.V.)'in O'nun kulu ve resûlü olduğuna şehâdet etmek... Namaz'ı dosdoğru kılmak... Zekât vermek... Ramazan orucunu tutmak ve (Beytullah'ı) Haccetmektir."**

Saîd de Sünen'inde Hz. Ömer (R.A.)'in şöyle buyurduğunu nakleder: "**Bir ara şu şehirlere adamlar (memurlar) göndermeyi ve hali vakti yerinde olup hacca gelmiyenlerden cizye almayı düşündüm. Onlar müslüman değildir, onlar müslüman değildir.**"

Hz. Ali (R.A.)'in de şöyle dediği rivayet edilir: "**Hacca gücü yettiği halde haccetmeyen ister Yahûdi olarak ölsün ister Hristiyan, farketmez.**"

Gücü yettiği halde hacca gitmiyen kimsenin bu farzı eda etmek için acele etmesi icab eder. Zira ibni Abbas'tan rivâyetle Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurur: —Farz olan-haccı yerine getirmekte acele edin, Çünkü başınıza ne geleceğini bilemezsiniz." Bu hadisi Ahmed b. Hanbel rivâyet etmiştir.

Aynı şekilde, Cenab-ı Allah (C.C.)'in, "**Ona bir yol bulabilenlerin Beyt'i hac ve ziyaret etmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim küfreder ise; şübhesiz Allah âlemlerden müstağnidir.**" (Al-i İmran: 97) ayeti gereğince gücü yetenlerin haccı hiç geciktirmeden eda etmeleri gerekir.

Müslimin tahriç ettiği bir hadiste: Hz. Peygamber (vedâ) hutbesinde "**Ey insanlar! Allah size haccı farz kıldı, öyleyse siz de hac yapın.**"

Umrenin vâcib olduğuna delâlet eden bir çok hadis mevcuttur. Bunlardan birisi, Hz. Cibril (A.S.)'in İslâm hakkındaki sorusuna Hz. Peygamber (S.A.V.)'in verdiği cevaptır. Buyurur ki; "İslâm,

Allah'tan başka tapılacak hiç bir ilâh olmadığına ve Muhammed (S.A.V.)'in Allah'ın Rasûlü olduğuna şehadet etmen, Namazı kılman, Zekâtı vermen, Beyt'i ziyaretle hac ve umre yapman... Cenâbetten yıkanman, abdesti tam alman, ve Ramazan orucunu tutmandır" Bu hadisi Hz. Ömer'den İbni Huzeyme ve Dâra Kutnî rivayet etmiştir. Dâra Kutnî bunun sağlam isnâda dayandığını belirtmiştir.

Hz. Aişe (R.Anhâ) Rasûlüllah (S.A.V.)'e hitaben;

— **Yâ Rasûlüllah! Cihad, kadınlara da lazım mı?** sorusunu sorunca; Hz. Peygamber;

— **"Evet!... Onlara savaşı olmıyan cihad vardır: Hac ve Umre!..."** Cevabını vermiştir!... Bu hadisi sahih bir isnatla Ahmed ve İbni Mâce rivâyet etmiştir.

Hac ve Umre, ömürde yalnız bir defa farzdır. Zira Hz. Peygamber sahih bir hadiste (S.A.V.) şöyle buyurur: **"Hac, bir defadır, Fazla nâfiledir."** Fakat nafile olan haccı ve Ümre'yi çoğaltmak sünnettir. Zira sahihaynde rivayet edildiğine göre Ebû Hüreyre (R.A.) Hz. Peygamber (S.A.V.)'in şöyle buyurduğunu nakleder! Bir umre, ikinci bir umreye kadar işlenen günahlar için kefarettir. **Kabul olmuş haccın ise cennetten başka mükâfatı yoktur."**

İKİNCİ BÖLÜM

GÜNAHLARDAN TEVBE ve İNSAN HAKLARINDAN KURTULMA

Hac veya Umre için yola çıkacak kimsenin, önce yakınlarına ve dostlarına Allah'tan sakınmalarını (takvayı) yani Allah'ın emirlerini yapmayı, yasaklarından kaçınmayı tavsiye etmesi, alacağını-vereceğini (borcunu) şahitlerin huzurunda yazması ve geçmiş bütün günahlarından hemen tevbe etmesi müstehaptır. Zira Allâh şöyle buyurmuştur:

"**Hepiniz Allâh'a tevbe ediniz ey mü'minler. Tâ ki kurtuluşa eresiniz.**" (Nûr suresi: 31).

Tevbe ise günahlardan uzaklaşmak, onları terketmek, geçmiş günahlardan pişman olmak ve bir daha o günahları işlememeye azm etmektir. Bu durumda insan, başkasının malına, ırzına veya canına el uzatmış ise o malı geri verir, yahut yola çıkmadan önce helâllaşır. Zira Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmaktadır: "**Bir kardeşinin malına veya ırzına haksız yere el uzatan hemen bugün helâllaşsın. Çünkü** (kıyamette) **Salih ameli olursa, gasbettiği şey derecesinde amelinden alınır. Yoksa;** (o derecede) **diğerinin günahlarından alınır ve kendisine yüklenir.**"

Hacının, bu ibadeti için helâl ve iyi mal seçmesi gerekir. Zira Hz. Peygamber (S.A.V.) buyurur: "**Allah iyidir** (temizdir). **İyiyi sever.**" Tabarâni'nin Ebû Hureyre'den rivayet ettiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "**Bir insan helâl mal ile hacca giderken ayaklarını özengiye koyarak" Lebbek Allahumme Lebbeyk** لَبَّيْكَ اَللّٰهُمَّ لَبَّيْكَ **gökten bir münâdî şöyle cevap verir: Ne mutlu sana!... Yediğin helâl, bineğin helâl ve haccın da eksiksiz ve makbuldür!.. Fakat insan haram mal ile hac yoluna çıkar da ayaklarını özengiye koyarak "Lebbeyk Allahumme Lebbeyk" dediğinde; gökten bir münadî şöyle cevap verir: Duân reddedilmiştir; yediğin haram!... Harcadığın haram!... Haccın da eksiktir, makbul değildir!...**"

Hacı, başkasının elindekine bel bağlamaktan ve dilenmekten müstağni olmalıdır. Hz. Peygamber (S.A.V.) buyurur ki: "**İffetli olanın iffetini Allah artırır. Başkasından müstağni olanı da Allah muhtaç etmez**" ve "**İnsanlar arasında dilencilik yapan sonunda kıyamet günü yüzünde bir parça bile et bulunmaksızın haşrolunur.**"

Yine hacı, Hacc'ında veya Umre'sinde yalnız Allah rızasını, ahiret gününü; o mübarek yerlerde Allah'ın rızasına uygun söz ve amellerde bulunarak yalnız Allah'a kurbiyeti (yakınlığı) düşünmeli, dünya malı için, riya, gösteriş ve öğünmek için hac yapmaktan sakınmalıdır. Çünkü böyle bir niyetle haccetmek çok kötü bir şeydir ve ibadetin boşa gidip kabul olunmamasına sebep olur.

Allah (C.C.) şöyle buyurur:

"Kim (yalnız) dünya hayatını ve onun ziynet (Ve ihtişam)ını arzu ederse onların yaptıklarının karşılığını burada tamamen öderiz. Onlar bu hususta bir eksikliğe de uğratılmazlar. Onlar öyle kimselerdir ki âhirette kendilerine ateşten başkası yoktur. (Dünya'da) işledikleri şeyler, orada boşa gitmiştir. Zaten yapageldikleri hep boştur onların." (Hûd 15-16).

"Kim bu çarçabuk geçen (dünyayı) isterse biz de burada dilediğimize diliyeceğimiz şeyi hemen veririz. Sonra da onu cehenneme sokarız. O, buraya kınanmış ve (rahmetimizden) koğulmuş olarak ulaşır. Kim de mü'min olarak ahireti diler, onun için çalışırsa işte onların (bu) çalışmaları makbul olur.' (İsra: 18-19).

Hz. Peygamber (S.A.V.) de şöyle buyurur: **"Allah buyurur ki: "Ortaklıkta bütün ortaklardan daha zenginim. İşinde bana ortak koşan kimseyi, ona terkeder, ortağı ve ortaklığı ile başbaşa bırakım."**

Hacının, bu yolculukta ibâdet, takva, fıkıh ve din bilgisi yönünde kuvvetli ve hayırlı kimseleri yol arkadaşı edinmeye; ahlâksız ve fasıkların sohbetinden sakınmaya dikkat etmesi gerekir. Yine Hac'da ve Umre'de yapacağı işleri iyice öğrenmeli, bilmediğini sormalı ve bütün menasikini bilerek yapmalıdır. Hayvanına veya arabasına yahut uçağa ya da herhangi bir vasıtaya bindiği zaman besmele çekmeli. Allah'a hamdü senâ etmeli ve üç

defa tekbir getirmelidir. Sonra Hz. Peygamber'den sahih olarak rivayet edilmiş olan şu duayi okumasi müstehaptır."

بسم الله الرحمن الرحيم

اللّهم إني أسألك في سفري هذا البر والتقوى، ومن
العمل ما ترضى، اللّهم هون علينا سفرنا هذا واطوعنا بعده،
اللّهم أنت الصاحب في السفر، والخليفة في الأهل، اللّهم إني
أعوذ بك من وعثاء السفر وكآبة المنظر وسوء المنقلب في المال
والأهل.

(Bu duayı Müslim, ibni Ömer'in hadisinin bir bölümü olarak rivayet etmiştir.)

Yine hacı yolculuğu esnasında çokça zikir, istiğfar, etmeli, Allah'a çokça dua edip O'na yalvarmalı, çokça Kur'an okuyup manasını düşünmelidir... Namazları cemaatla kılmaya, dilini dedikodudan korumaya çalışır... Mâlâyânî ile (faydasız şeylerle) uğraşmaz... Fazla şaka yapmaktan sakınır... dilini yalandan, gıybetten, söz taşımaktan, ve arkadaşlarıyla veya başkalarıyla alay etmekten sakınır. Dostlarına iyilik yapar... Onlara zarar vermez... Onlara iyiliği emreder ve onları kötülükten meneder. Gücü nisbetinde iyilikle ve öğüt vererek diğerlerini kötülükten alıkor...

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HACI MİKATA VARINCA NE YAPMALIDIR?

Hacının, mikât (yerine) ulaştığı zaman yıkanıp güzel koku sürünmesi müstehaptır. Çünkü hadislerde anlatıldığı üzere peygamber (S.A.V.) ihram zamanında dikişli elbiselerden soyunmuş, yıkanmış ve güzel koku sürünmüştür. Aynı şekilde Aişe'den (R.Anha) şöyle bir rivayet nakledilmiştir. **Hz. Peygamber ihrama girmeden önce ve ihramdan çıktıktan sonra tavafa başlamadan O'na güzel koku sürerdim."**

Hz. Peygamber (S.A.V.) Umre için ihrama giren Hz. Aişe (R. Anha)'ya aybaşı olduğu zaman gusledip hac için ihrama girmesini emretmiştir. Yine Zülhuleyfe'de doğum yapan Esma binti Umeys'e, gusledip bir bezle temizlenerek ihrama girmesini emir buyurmuştur. Bunlar delâlet eder ki; kadın, mikâta ulaştığı zaman eğer hayız ve nifas gibi bir özürü olursa Hz. Peygamber (S.A.V.)'in Hz. Aişe ve Hz. Esma'ya emrettiği şekilde; diğer insanlarla beraber ihrama girer ve tavaftan başka hacıların her yaptığını yapar...

İhrama girecek kimsenin daha önce bıyıklarını, ve tırnaklarını kesmesi, koltuk altlarını ve kasıklarını temizlemesi, ihramdan sonra kendisine haram olan birşeyi almak zorunda kalmaması için ihramda muhtaç olacağı ihtiyaçlarını temin etmesi müstehaptır. Çünkü Hz. Peygamber (S.A.V.) bu şeyleri her zaman için müslümanlara emretmiştir. Nitekim Sahihayn'de zikredilen Ebû Hureyre'nin rivâyetine göre Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: **"Fıtrat beştir. (Yani yaratılışta olup da değiştirilecek şeyler beştir): Sünnet olmak, etekleri temizlemek, bıyıkları kısaltmak, tırnakları kesmek, koltuk altlarını temizlemek."** Sahih-i Müslim'de Enes'ten şu rivayet nakledilir. Hz. Enes der ki: **"Bıyıkları kısaltmayı, tırnakları kesmeyi, koltuk altlarını yolmayı ve etekleri tıraş etmeyi kırk günden fazla geciktirmemekle emrolunduk."** Bu hadisi Nesâî, Ahmed ibni Hanbel, Ebû Dâvûd ve Tirmîzî "Hz. Peygamber... emretti" lafzıyla tahric etmişlerdir. İhrama girildiği zaman, (erkek ve kadın için) başın traş edilmesi hakkında hiçbir hüküm yoktur. Sakalı traş ise her zaman haramdır. Onu olduğu gibi bırakmak gerekir. Zira Sahîhiyn'de İbni Ömer (R.A.)'dan rivayet olunan bir hadiste Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: **"Müşriklere uymayınız!... Sakalı bırakınız, bıyıkları kısaltınız!..."**

Müslim'in naklettiğine göre Ebû Hureyre'den rivâyet edilen bir hadiste Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: **"Bıyıkları kısaltınız ve sakalı bırakınız. Mecûsilere muhalefet ediniz!..."**

Bir çok insanın bir sünnete karşı gelmeleri, sakala savaş açmaları, kâfirlere ve kadınlara benzemeye razı olmaları sebebiyle bu asırda (zamanda) musibet oldukça büyümüştür. Bilhassa ilim öğrenmek ve öğretmekle meşgul kimseler bu musîbete dûçâr olmaktadırlar. "İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn..." Allah'tan temennimiz çokları terketse bile bizi ve bütün müslümanları sünnete uymaya, ona sarılmaya, onu tatbike dâvet etmeye muvaffak kılmasıdır. Tek dayanak noktamız O'dur ve O ne güzel vekildir. Kuvvet ve kudret de ancak Allah'-tandır.

Sonra (erkek) hacı, ihramda biri peştemal gibi sarıp diğerini üzerine alacağı bir izar ve rida giyer. Bunların beyaz ve temiz olması müstehaptır. Ayrıca terlik giymek de müstehaptır. Zira Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurur: **"Bir izar (peştemal) bir rida (üstlük) ve bir çift terlik ile ihrama giriniz."** (Bu hadisi İmam-ı Ahmed tahrîc etmiştir.)

Kadın dilediği elbise ile ihrama girebilir.

Kadının siyah, yeşil ve bunların dışında dilediği Renkteki elbiselerle ihrama girmesi caizdir. Ancak erkeklere benzer şekilde giyinmekten kaçınması gerekir. Bazılarının, "Kadın siyah ya da yeşil renkli elbise ile girmelidir" sözü asılsızdır.

Hacı, gusülden, temizlikten ve ihram elbiselerini giydikten sonraki kalbiyle hac veya Umre ibâdetine başlamaya niyet eder. Zira Hz. Peygamber buyurur ki: **"Ameller niyetlere göredir. Herkes için sadece niyet ettiği şey vardır."** Niyet ettiği şeyi de diliyle söy-

lemesi de caizdir. Meselâ; eğer Umre'ye niyyet ediyorsa; لبيك عمرة Lebbeyke Umreten, yahut

اللهم لبيك عمرة

Allahümme Lebbeyke umreten, der. Eğer hacca niyet ediyorsa لبيك حجا Lebbeyke haccen, yahut اللهم لبيك حجا Allahümme lebbeyke haccen, der. Çünkü peygamber (S.A.V.) böyle yapmıştır. İhramdan başkasında dille niyet etmesi icap etmez.

Mesâla, namaz, tavaf ve benzeri ibadetlerde dil ile niyet meşru değildir. Hatta dille niyet, sonra çıkarılan bid'adlerdendir ve hele onu sesli söylemek daha şiddetlidir. Eğer dille niyet meşru olsa idi Peygamber (S.A.V.) onu ümmetine açıklar ve hiç değilse fiiliyle izah eder ve selefi salih daha önce onu tatbik ederdi. Bu, Hz. Peygamber'den ve O'nun ashabından nakledilmeyince; ondan sonra çıkarılmış bir bid'at olduğu anlaşılmıştır. Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurur: "İşlerin en şerlisi sonra yapılan (bid'at olan)dır. Ve her bid'at dalâlettir? (Bu hadisi Müslim tahriç etmiştir.)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MİKÂTLAR

MÎKÂTLAR BEŞTİR:

1- **Zül-huleyfe:** Medine halkının mikâtıdır. Bugün halk arasında ona Ebyâr Ali denmektedir.

2- **Cuhfe:** Şam halkının mikâtıdır. Râbığ'den sonra gelen eski, harab olmuş bir köydür ki; bugün hacılar Râbığ'den ihrama girmektedir ve caizdir. Çünkü Cuhfe Râbiğ'den hemen sonra gelir.

3- **Karnu'l-Menazil:** Necid halkının mîkâtıdır ki bugün "seyl" ismi ile anılır.

4- **Yelemlem:** yemen halkının mîkâtıdır.

5- **Zâtu Irk:** Irak halkının mîkâtıdır.

Bu mîkâtları bizzat Hz. Peygamber (S.A.V.), zikrettiğimiz yerlerin halkı ve o yerlerden geçerek hacca ve umre'ye gidenler için tayin etmiştir. Bu yerlerden (mikâtlardan) geçenlerin buralarda ihrama girmeleri icab eder. Kara veya hava yoluyla Hac ve Umre niyetiyle Mekke'ye giden kimsenin buralarda ihrama girmeden ileriye geçmesi haramdır. Çünkü Hz. Peygamber mîkâtları vazettiği zaman umûmî bir ifade ile şöyle buyurmuştur:

"Bu mikatler, o yerlerde oturanlar veya Hac ya-da Umre niyetiyle oradan geçenler için mîkâttır."

Mekke'ye Hac veya Umre için hava yoluyla giden kimsenin, uçağa binmeden önce gusletmesi ve gerekli işleri tamamlaması câizdir. Uçakta iken mîkâta yaklaştığı zaman ihramı (izar ve ridayı) giyer ve vakit bol ise Umre için, vakit dar ise Hac için telbiye getirir. Uçağa binmeden veya henüz mikât yerine ulaşmadan önce ihramı giyerse caizdir. fakat niyyet ve telbiyeye, mikâtta veya onun seviyesinde ya da yakınında başlar. Çünkü Hz. Peygamber (S.A.V.) yalnız mikâtta ihrama girerdi. Her işte olduğu gibi bunda da müslümanların O'na uymaları icabeder. Çünkü Allah (C.C.) şöyle buyurmuştur:

"And olsun ki Resûlullah'da sizin için, güzel bir örnek vardır." (Ahzâb: 21).

Hz. Peygamber (S.A.V.)'de Veda Haccında **"İbâdet şekillerinizi benden alınız"** buyurmuştur. Mekke'ye Hac ya da Umre niyeti olmaksızın ticaret, odunculuk postacılık ya da herhangi bir iş için giden kimsenin ihrama girmesi icab etmez. Çünkü Hz. Peygamber (S.A.V.) biraz önce geçen hadisi şerifte mikâtları izah ettikten sonra, şöyle buyurmuştur: **"Bu mikâtler, o yerlerde oturanlar veya Hac ya da Umre niyyetiyle oradan geçenler için mikâttır."** Bu hadîse göre mikatlere uğradığı halde hac veya umreye niyet etmiyenlerin ihrama girmelerine lüzum yoktur. Bu, kulları için Allah'ın bir merhameti ve kolaylaştırmasıdır. Bundan dolayı O'na hamdedip şükrederiz. Nitekim Hz.

Peygamber'in (S.A.V.) Mekke'nin fethinde, şehre girdiği zaman ihramlı değil, başı miğferli girmesi de bunu doğrulamaktadır. Çünkü o zaman Hacc'a veya Umre'ye niyyet etmemiş, sadece Mekke'yi fethedip onu şirkten ve küfürden temizlemek istemiştir.

Bu mikâtlardan Mekke'ye daha yakın yerlerde, meselâ: Cidde, Ummü silm, Bahra, Şerâi, Bedir, Mestûre ve benzeri yerlerde yaşıyan kimselerin tekrar yukarda saydığımız mikâtlara dönüp ihrama girmelerine lüzum yoktur. Bilâkis bunlar, Hac ve Umre için bulundukları yerden ihrama girerler. Mikâtın dışında da ayrı bir evi bulunan kimseler muhayyerdir; dilerlerse mikât dışına çıkar, mikâtta ihrama girerler, dilerlerse oturdukları evlerinde ihrama girer ve yola çıkarlar. Zira İbni Abbas'ın rivâyetinde Hz. Peygamber (S.A.V.) mikâtleri zikrettikten sonra şöyle buyurmuştur: **"Bu mikâtlardan daha yakın yerlerde oturanların ihrama girme yerleri; evleridir. Mekke ehli de kendi evlerinden ihrama girerler."** (Bu hadîsi, Buhâri ve Müslim rivâyet etmiştir.)

Fakat Harem'in dahilinde bulunanlar Umre'ye niyet ederlerse; Hill'in sonuna çıkıp ihrama girmelidirler. Çünkü bir gün Hz. Aişe (R. Anha) Hz. Peygamber'den Umre iznini isteyince Hz. Peygamber (S.A.V.) O'nun kardeşi Abdurrahman'a ihrama girebilmesi için onu Hill'e götürmesini emir buyurmuştur. Bu hadis de bir önceki İbni Abbas hadisini (sınırlayıp) tahsis etmekte ve Hz. Peygamber'i: **"Mekke ehli de (Hac için) kendi evlerinden ihrama girerler"** hadisiyle ne kasdettiğini açıklamaktadır. Eğer Umre için de Mekke'den ihrama girilebilse idi Hz. Aişe'ye Mekke'de ihrama girme iznini verir, Hill'e çıkmasını emretmezdi. Bu husus gayet

açık olup bütün ilim adamlarının kabul ettikleri görüş dür ki bununla her iki hadise de uyulmuş olunduğundan mü'min için ihtiyata da uygundur.

Bugün, birçok insanın Ten'im, Ci'râne ve diğer yerlerden yaptıkları Hac sonrası Umre'ler ise eğer Hac'dan önce Umre yapılmışsa meşru değildir. Bu Umrelerin meşru olduğunu ispat eden hiç bir delil yoktur. Aksine deliller, Hac sonrası Umre'nin terkinin daha faziletli olduğunu ifade eder. Çünkü Hz. Peygamber (S.A.V.) ve O'nun ashâbı Haccı eda ettikten sonra Umre yapmamışlardır. Ancak Hz. Aişe (R. Anha) Mekke'ye girerken özürlü olduğu için Umre yapamadığından Hz. Peygamber (S.A.V.) onun Ten'im'e çıkıp Umre yapmasına izin vermiştir. Çünkü hac öncesi Umre yapamamış, onun yerine Umre yapma iznini istemiş ve kendisine izin verilmişti. Böylece o zaman Hz. Aişe (R. Anha) iki Umre yapmış oldu. Birincisi Haccı ile beraber yaptığı Umre, ikincisi de bu son Umre'dir. Hz. Aişe'nin durumunda bulunanların delillerin hepsine uyulmuş ve müslümanlara kolaylık sağlanmış olması bakımından onun gibi Hac'dan sonra Umre yapmasında bir mahzur yoktur. Şübhesiz ki; hacıların ihrama girdikleri zaman getirdikleri Umre dışında Hac sonrası da Umre yapmaları hem kalabalığı fazlalaştırır ve sıkıntıya yol açar, hem de Hz. Peygamber (S.A.V.)'in sünnetine muhalefet edilmiş olur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

HAC MEVSİMİ DIŞINDA MÎKÂT MAHALLİNE UĞRAYANIN DURUMU

Bilinmelidir ki; Mikâta ulaşmanın iki şekli vardır:

1— Ramazan, Şabân gibi Hac ayları dışında mikâttan geçmek... Bu durumda sünnet olan; kalbden Umre'ye niyetlenmek ve dille onu söylemek. Yani: "Lebbeyke umreten" veya "Allahumme lebbeyke umreten" dedikten sonra Hz. Peygamberin söylediği şu telbiyeyi okumaktır:

«لبيك اللهم لبيك، لبيك لا شريك لك لبيك، إن الحمد والنعمة لك والملك لا شريك لك، لبيك اللهم لبيك، لبيك إله الحق لبيك».

Hacı, Kâbe'ye varıncaya kadar bu telbiyeyi ve Allâh'ı anmayı bol bol tekrar eder. Kâbe'ye varınca telbiyeyi keser ve yedi defa tavaf yapar. Makamın arkasında iki rek'at namaz kılar. Sonra Safa ile Merve arasında yedi şavt (defa) sa'y yapar ve başının saçını tıraş eder, ya da kısaltır. Böylece Umre'si tamamlanmış ve ihramlı iken kendisine haram olan herşey, helâl olmuş olur.

2— Hac aylarında (yani Şevval, Zûlkâde, Zülhicce'-nin ilk on günü) Mikâta ulaşmak. Bu zamanda Mikâta gelen insan, üç şeyden birini seçmekte muhayyerdir:

a) Yalnız Hac,

b) Yalnız Umre,

c) İkisi birden, yani Hac ve Umre...

Çünkü Hz. Peygamber (S.A.V.) Zi'l-kâde ayında Vedâ Haccı'nda mikâta ulaştığı zaman ashâbını bu üç türlü ibadet arasında muhayyer bırakmıştır. Fakat Sünnet olan; eğer beraberinde kurban götürmemişse biraz önce anlattığımız Umre'ye niyet etmesi ve Hac ayları dışında mikâta ulaşanların yaptığını yapmasıdır. Çünkü Hz. Peygamber (S.A.V.) Mekke'ye yaklaştıkları zaman ashabına Umre için niyet etmelerini emretmiş ve aynı şeyi Mekke'de de te'kîd etmiştir. Böylece, Hz. Peygamber (S.A.V.)'in emrini uygulayarak tavaf ettiler, sa'y yaptılar ve saçlarını kısaltarak ihramdan çıktılar. Yalnız beraberinde kurban getirenler, ihramdan çıkmadılar. Hz. Peygamber (S.A.V.) onlara bayram gününe kadar ihramlı kalmalarını emir buyurmuştur.

Beraberinde kurban getiren hacı için sünnet olan hem Hac hem de Umre niyetiyle ihrama girmesidir. Zira Hz. Peygamber (S.A.V.) kurban götürdüğü zaman böyle yapmış, kurban götüren ashâbına da ayni şeyi emir buyurmuştur. Ayrıca bu durumda olanların Umre ile birlikte Hacca da telbiye etmelerini ve bayram gününe kadar ihramlı kalmalarını emretmiştir. Kurban götüren kimse, şayet yalnız Hac için niyyet etmiş ise, tıpkı kırana (yani

hac ve umreye) niyet eden gibi bayram gününe kadar ihramlı kalır.

Buna göre anlaşılmıştır ki; yalnız Hacca ve kurban almadığı halde Hac ve Umre'ye niyet eden kimsenin ihramlı kalması gerekmez. Aksine (sünnete göre) ihramını Umre niyetine kabul edip tavaf, sa'y ve taksirden sonra (tıpkı Hz. Peygamber'in yanında kurbanı olmayan ashabına emrettiği gibi) ihramdan çıkar. Ancak bu durumda olduğu halde Hacca geç gelmiş de Hacc'ın geçmesinden korkarsa ihramlı kalmasında mahzur yoktur.

Hacı, hastalık ya da düşman ve benzerinden korkusundan dolayı ibadetini sonuna kadar tamamlayamamaktan endişe ederse; ihrama giriş zamanında niyetine şu ifadeyi ilâve eder.

«فَإِنْ حَبَسَنِي حَابِسٌ فمحلي حيث حبستني».

Zira nakledildiğine göre Dubâa binti Zubeyr Hz. Peygambere:

— **Ya Resûlallah, Haccı arzu ediyorum fakat hastayım**, deyince Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur:

— "**Hacca git ve özür anında ihramdan çıkmayı (niyetinde) şart koş**" bu hadis müttefekun aleyhtir.)

Bu şartın faydası; ihrama giren kimseye hastalık veya düşman baskını gibi bir tehlike âriz olur da ibadetini tamamlamaya imkân bulamazsa hiç bir cezaya lûzum kalmadan ihramından çıkmasıdır.

ÖZEL BİR BÖLÜM:

KÜÇÜK ÇOCUĞUN HACCI, FARZ HACCIN YERİNE GEÇER Mİ?

Küçük çocuğun Hacc'ı sahihtir. Sahihi Müslim'de ibni Abbas'tan rivâyet edildiğine göre bir kadın Hz. Peygamber (S.A.V.)'e küçük bir çocuk getirerek:

— **Ya Rasûlallah!... Bunun Haccı var mı (caiz mi)?** sorusuna;

— **"Evet, ayrıca senin de sevabın vardır."** cevabını vermiştir.

Sahihi Buhârî'de de zikredildiğine göre Sâib bin Yezid şöyle der: **"Ben yedi yaşında olduğum zaman Hz. Peygamberle beraber Hacc'a götürülmüştüm."**

Fakat bu Hac, İslâm'ın farzı olan Hacc'ın yerine geçmez. Köle ve cariyenin Haccı da bunun gibidir. Câizdir, fakat farz Haccın yerini tutmaz. Zira İbni Abbas'ın rivâyetinde Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: "Küçük iken Haccedip bulûğa eren kimse, ikinci defa Haccetmelidir. Hacceden köle de hürriyete kavuştuktan sonra tekrar Haccetmelidir." (Bu hadisî ibni Ebi Şeybe ve Beyhakî hasen bir isnadla rivayet etmişlerdir.)

Şayet Hacca götürülen çocuk, temyiz derecesinden küçükse, ihram anında velisi onun yerine niyet ederek onu dikişli elbiselerden soyar ve telbiye getirir. Böylece küçük de büyük gibi ihrama girmiş sayılır ve ihramlı iken büyüğe haram olan şeyler ona da haram olur. Temyiz çağına ermemiş olan cariye de ayni hükümdedir, ki velisi onun yerine niyet eder ve böylece o da, ihramlı sayılır... Tavaf esnasında küçüklerin giydikleri elbiseleri ve vücutları temiz olmalıdır. Çünkü tavaf, namaza benzer; taharet bunda da lâzımdır. Bu küçükler eğer mümeyyiz iseler velilerinden izin almak suretiyle ihrama girerler ve ihramda (gusûl, güzel koku gibi) büyüklerin yaptığını yaparlar. Velileri; onların ihtiyaçlarını karşılamakla mükellef olan (baba, anne ve benzeri gibi) kimselerdir. Bu durumda bulunan küçüklerin şeytan taşlamak gibi) yapamadıkları ibadetleri onların yerine velileri yaparlar. Arafat'ta vakfe, Mina ve Müzdelife'de kalmak, tavaf ve sa'y gibi yapabildikleri ibadetleri de bizzat kendileri yapmalıdırlar. Tavafa ve sa'ye güçleri yetmezse; taşınmak suretiyle tavaf ve sa'y ettirilmelidirler. Faziletli olan bunları taşıyanın ayni anda kendisi ve çocuk için tavaf ve sa'y yapmamasıdır.

İhtiyaten ve: "Şüpheden kaç, şüpheden uzak olanı yap"hadisine uyarak ayrıca tavaf ve say'a niyet edip kendisi için tavaf ve sa'y yapmalıdır. Şayet onları taşıyan hem kendisi ve hem taşıdığı kimse için tavaf ve sa'y niyetini yaparsa iki görüşten seçkin olana göre bu

da câizdir. Çünkü Hz. Peygamber (S.A.V.), kendisine küçük bir çocuğun Hac durumunu soran kadına, ayrıca onun için tavaf etmesini emretmemiştir. Eğer bu, şart olsaydı, Hz. Peygamber (S.A.V.) belirtirdi.

İhrama girmiş mümeyyiz küçüklerin (tıpkı büyükler gibi) tavafta temiz ve abdestli olmaları lâzımdır. Temyiz çağından küçük olanların ihramı velileri için şart değil, nafiledir. Veliler bunu yaparlarsa sevap kazanırlar, yapmazlarsa mahzur yoktur. Allah (her şeyi) daha iyi bilir.

ALTINCI BÖLÜM

İHRAMIN YASAKLARI

İHRAMLININ YAPMASI MÜBAH OLAN ŞEYLER:

İhrama giren erkek veya kadının saçını veya tırnağını kesmesi, güzel koku sürünmesi, erkeğin fanila, şalvar gibi dikişli elbise ile mest ve çorap giymesi caiz değildir. Ancak izar bulamıyanlar, onun yerine şalvar giyebilirler. Terlik bulamıyan da ayakkabıyı kesmeden giyebilir. Zira sahihayn'deki ibni Abbas'ın rivayetinde Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: **"Terlik bulamıyan ayakkabı, izar bulamıyan da şalvar giysin."**

İbn Ömer'in hadisinde varid olan "ayakkabı giyme mecburiyeti halinde (üst taraflarının) kesilmesi rivâyeti mensuhtur, hükümsüzdür. Çünkü Hz. Peygamber (S.A.V.) Medine'de giyilecek elbiseleri izah ederken sorulan bir soruya cevaben kesilmesini söylemiş; sonra da Arafat'ta hutbe irad buyurdukları zaman terlik bulamıyanların ayakkabı giymelerine izin vermiş ve kesilmesini zikretmemiştir. Medine'deki cevabında hazır olmayanlar ve duymayanlar da bu hutbede hazır bulunmuşlar ve tatbik etmişlerdir. Hadis ve fıkıh usûlüne göre, gerekli açıklamayı geciktirmek câiz olmadığından

kesme işinin hükümsüz kılındığı anlaşılmaktadır. Böylece usûl kâidelerine göre de kesme emri nesh edilmiştir. Zira eğer kesme işi gerekli olsaydı Hz. Peygamber (S.A.V.) onu mutlaka açıklardı.

Aksi bir delil olmadığı için ihrama girmiş olan kimsenin sandalet hükmünde olduğu için topuklardan daha kısa olan ayakkabıları giymesi izar, iplik ve benzeri bir şeyle bağlanması câizdir. Keza, ihtiyaç halinde gusletmesi, gerekirse yavaşça başını yıkaması, onu kaşıması câizdir. Bu durum da başından saç düşerse, mahzur yoktur.

İhrama girmiş kadının yüzüne peçe ve maske gibi dikişli birşey örtmesi, ellerine eldiven takması haramdır. Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurur: "**Kadın yüzünü örtmesin ve eldiven takmasın**" (Bu hadisi Buhari rivâyet etmiştir.) Bunun dışında kadının gömlek, şalvar, ayakkabı ve çorap giymesi, mecburiyet karşısında başörtüsünü bağlamadan, yüzünün üzerine indirmesi câizdir. Bu durumda örtü, yüzüne değse bile zarar etmez. Zira Hz. Aişe (R. Anha) der ki: "**Hz. Peygamberle (S.A.V.) beraber bulunduğumuz zamanlarda bazı yolcular bize yaklaştıkları zaman örtüyü yüzümüze indiriyor, geçtikleri zaman da kaldırıyorduk.**" (Bunu Ebu Dâvûd ve İbni Mâce tahric etmiştir.) Dârakutni de Ümmi Seleme'den buna benzer bir hadisi rivayet etmiştir. Aynı şekilde kadının, ellerini elbiseleriyle veya başka birşeyle örtmesi caizdir. Hatta yabancı erkeklerin yanında bulunursa; yüzünü ve ellerini örtmesi

gerekir. Çünkü o, avrettir. Zira Allah şöyle buyurur:

"Zinetlerini kendi kocalarından başkasına göstermesinler." (Nûr: 31)

Şüphesiz ki; yüz ve eller en mükemmel zinetlerdir. Allah yine şöyle buyurur:

"O'nun (Hz. Peygamber'in) zevcelerinden lüzumlu bir şey istediğiniz vakit perde ardından isteyin. Bu, hem sizin kalbleriniz, hem onların kalbleri için daha temizdir." (Ahzab: 53).

Bildiğimize göre, örtü yüze dokunmasın diye altına bir şeyler koymak gibi bir çok kadınlar yapageldikleri şeyin şeriatta aslı yoktur. Eğer bu, meşru olsaydı Hz. Peygamber (S.A.V.) onu ümmetine izah eder ve sükut edip geçmezdi.

İhrama giren erkek-kadın hacıların kirlenmiş ihramlarını yıkamaları ve değiştirmeleri câizdir. Kendisine zâferan veya vers boyası sürülmüş elbiseyi giymesi câiz değildir. Çünkü ibni Ömer'in rivâyetine göre Hz. Peygamber (S.A.V.) bunu nehyetmiştir.

İhrama girmiş kimsenin cinsi münasebeti, günahları ve münakaşayı terketmesi gerekir. Allah şöyle buyuruyor:

"Hac (ayları) bilinen aylardır. İşte kim o aylarda haccı (kendine) farz eder (ihrama girer)se, artık Hac'da kadına yaklaşmak, günah işlemek, kavga etmek yoktur." (Bakara: 197)

Hz. Peygamber (S.A.V.) buyurur ki: **"Rafes yapmadan ve günah işlemeden Hac yapan kimse, anasından doğduğu gibi (günahsız) döner."** Rafes: cinsi

münâsebet ve kötü söz ve işlerdir. Füsûk ise: günah demektir. Cidâl, boş veya faydasız şeylerde münakaşadır. Hakkı ortaya çıkarmak ve batılı reddetmek için yapılan münakaşa ise zararsızdır ve hatta bir görevdir. Zira allah şöyle buyurmaktadır:

"(İnsanları) Rabbinin yoluna hikmetle, güzel öğütle dâvet et. Onlarla mücâdeleni en güzel (yol) hangisi ise onunla yap." (Nahl: 125)

İhram halindeki erkeğin takke, kara örtü veya sarık gibi başa dokunan bir şeyle başını veya yüzünü örtmesi haramdır. Zira arefe günü bineğinden düşüp ölen bir kimse için Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: **"Onu su ve sabunla yıkayıp ihramıyla kefenleyin. Başını ve yüzünü örtmeyin. Çünkü kıyamet gününde telbiye getirerek haşrolunur."(Hadisi Buharî ve Müslim rivâyet etmiştir. Burada zikrettiğimiz Müslim'in rivayetidir.)** Fakat otobüs tavanı, çadır, ağaç veya şemsiye gibi bir şeyle başı gölgelemek câizdir, hiç bir mahzuru yoktur. Çünkü Sahihayn'deki bir rivâyette Hz. Peygamber (S.A.V.) Akabe Cemresi'ni taşlarken başını bir elbiseyle gölgelemişlerdir. Yine sahih olan bir rivâyete göre Hz. Peygamber için Arafat (Arafe) günü Nemre'de bir çadır kurulmuş ve onun altında zevale kadar beklemişti.

İhramlı erkek ve kadının kara hayvanlarını avlamaları, yardım etmeleri, av için hayvanı yerinden kaldırmaları, nikâh kıymaları, cimâ' (cinsi temas) yapmaları, kadınları nişanlamaları ve kadınlara şehvetle yaklaşmaları haramdır. Çünkü Hz. Osman'ın rivâyetinde Hz. Pey-

gamber (S.A.V.) şöyle buyurur: "**Ihramlı nikâh kıymaz, nikahlanmaz ve nişanlanmaz.**" (Bu hadisi Müslim rivâyet etmiştir.)

İhramlı, unutarak veya (mahzurlu olduğunu) bilmiyerek dikişli elbise giyer veya başını örter, ya da koku sünürürse; hatırladığı veya mahzurlu olduğunu öğrendiği zaman bunları terkeder ve kendisine hiç bir şey icab etmez. Yine doğru olan görüşe göre unutarak veya bilmiyerek tıraş olan ve tırnaklarını kesen de aynı hükümdedir.

İhramlı veya ihramsız, erkek veya kadın her müslümanın harem hayvanlarını avlaması ya da bir âletle veya yerine işaret ederek öldürülmesine yardım etmesi haramdır. Hatta o hayvanı yerinden kaldırmak bile haramdır. Haremin ağacını, yeşil bitkisini kesmek ve kaybolmuş malını almak da sahibini aramak niyeti ile almak hariç haramdır. Çünkü Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurur: "**Bu belde (Mekke) kıyamet gününe kadar Allah'ın emriyle haramdır: Ağaç kesilmez, av kaçırılmaz (avlanmaz), yeşillikleri koparılmaz, kaybolmuş malı da (sahibini bulmaya niyetlenmeden alınmaz.**"

YEDİNCİ BÖLÜM

HACININ MEKKE'YE GİRERKEN YAPAČAGI İŞLER

İhramlının, Mekke'ye ulaştığı zaman, şehre girmeden önce gusul etmesi müstehaptır. Çünkü Hz. Peygamber (S.A.V.) böyle yapmıştır. Mescid-i Haram'a ulaştığı zaman sağ ayağıyla içeriye girmesi ve şu duayı okuması müstehaptır:

«بِسْمِ اللهِ والصَّلاةُ والسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللهِ، أَعُوذُ بِاللهِ العَظِيمِ وَبِوَجْهِهِ الْكَرِيمِ وَسُلْطَانِهِ الْقَدِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ».

Bu duayı diğer mescitlere girerken de okur. Bildiğime göre Mescid-i Haram'a mahsus Hz. Peygamber'den (S.A.V.) vârid bir dua yoktur.

Kâbe'ye ulaştığı zaman tavaftan önce (eğer temettüe veya umreye niyyet etmiş ise) telbiyeyi keser. Hacer-i Esved'e yaklaşır, ona yönelir, sağ eliyle ona selâm verir, (mümkün olursa) öper etraftakilere eziyet etmez ve ona dokunduğunda بسم الله والله أكبر. der. Şayet onu öpmek güç olursa, eliyle veya bir asa ile

ona dokunur ve dokunduğu şeyi öper. Eğer bu da mümkün olmazsa ona işaret eder "Allahuekber" der ve işaret ettiği şeyi öpmez. Tavaf zamanında Kâbe'yi soluna alır ve tavafa başlarken şu duayı okursa iyi olur:

اللّٰهُمَّ إِيمَانًا بِكَ وَتَصْدِيقًا بِكِتَابِكَ وَوَفَاءً بِعَهْدِكَ وَاتِّبَاعًا لِسُنَّةِ
نَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. p33

Çünkü bu dua Hz. Peygamber (S.A.V.)'den rivâyet edilmiştir. Sonra ister temettüe ister haccın diğer çeşitlerine ve isterse umreye niyet etmiş olsun, bu ilk tavafında ilk üç şavtta remel (adımları sık ve acele atmak) yaparak, diğer şavtları da normal yürüyerek yedi defa Kâbe'yi tavaf eder. Bu şavtların her birisinde Hacer-i Esved'den başlar ve orada bitirir. Bu ilk tavafın bütün şavtlarında (diğer tavaflar böyle değildir) iztiba (ridanın ortası sağ koltuğun altına, iki ucu da sol omuzunun üzerine gelecek şekilde) yapmak müstehaptır. Bu tavaf şavtlarının sayısında şübheye düşerse; en az ihtimali gözönüne alır ve tamamlar. Meselâ; Üç ya da dört şavt yaptığı hususunda şübheye düşerse; onu üç kabul eder ve yediye tamamlar. Sa'y de de durum aynıdır.

Bu tavafı bitirdikten sonra ridasını iki omuzunun üzerine, uçlarını da göğsünün üzerine atar ve iki rek'at tavaf namazını kılar.

Kadınların dikkat edip sakınacakları hususlar ise: Zinetle ve koku sürünmüş olarak ya da tesettüre riayet etmiyerek tavaf etmemeleridir. Çünkü onlar avrettirler. Bunun için onların tavaf ve benzeri erkeklerin arasında bulunmaya mecbur oldukları hallerde tesettüre son derece dikkat etmeleri ve zinetten (süsten) kaçınmaları gerekir. Çünkü onlar avrettir ve fitne'ye yol açar. Bilhassa en fazla açıkta olan zinetleri yüzlerini mahrem olmayanlara göstermemeleri icab eder. Çünkü Allah şöyle buyurur:

"**Zinetlerini kocalarından başkalarına göstermesinler.**" (Nûr: 31)

Meselâ: Hacer-i Esved'i öpecekleri zaman kendilerini yabancı erkekler görüyorsa yüzlerini açmamaları gerekir. Şayet Hacer-i Esved'in cıvarı boş olmazsa; onların erkeklerin arasında sıkışmaları câiz değildir. Uzaktan tavaf ederler ve bu, onlar için yakından tavaf etmekten daha hayırlı, daha fazla sevabdır. Yine kadınlar, tavafta, ve sa'yde remel ve iztıba yapmazlar. Erkekler de remel ve iztıbayı ilk tavaflarından başkasında yapmazlar. Çünkü Hz. Peygamber (S.A.V.) de yalnız Mekke'ye girdiği ilk tavafında remel ve iztıbayı yapmıştır.

Tavaf zamanında Rabbi'ne boyun eğerek hadesten ve habesten yani maddi ve manevi yönden temizlenmiş olması lâzımdır. Tavafta duayı ve zikrullah'ı çoğaltmak müstehaptır. Kur'an da okunabilir. Bu ve diğer tavaflarda ve sa'yde belli bir duayı okumak şart değildir. Sonradan bazı insanların her şavt için vâzettikleri husûsî dualar asılsızdır. Yapılabilen her dua kâfi gelir.

Tavafta Rükn-i Yemâni'ye ulaştığı zaman sağ eliyle ona dokunur ve öpmeden بسم الله والله اكبر der. Ona dokunmak zor olursa terkeder ve ona işaret bile etmeden ve tekbir getirmeden tavafına devam eder. Çünkü (bildiğimize göre) Hz. Peygamber'den böyle bir şey sabit olmamıştır. Rükn'i Yemani ile Hacer-i Esved arasında: ﴿رَبَّنَا

ءَاتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾

duasını okuması müstehaptır. Hacer-i Esved'e her varışında onu öper, selâmlar ve (الله اكبر) der. Öpmek mümkün olmazsa işaretle selâmlar ve tekbir getirir.

Bilhassa kalabalık anlarında Makamın ve Zemzem'in arkasından tavaf etmek caizdir. Çünkü Mescidin her tarafı tavaf yeridir. Hatta revaklarda tavaf caizdir. Fakat yapabilirse Kâbe'nin yakınındaki tavaf, daha faziletlidir...

Tavafı bitirdikten sonra mümkün olursa makamın arkasında iki rekât namaz kılar. Kalabalık veya herhangi bir maniden dolayı orada kılamazsa; mescidin herhangi bir yerinde kılar. Bu iki rek'atın birincisinde fatihadan sonra "Kâfirun" suresini, ikincisinde de "ihlâs" sûresini okuması sünnettir. Sonra tekrar Hacer-i Esved'e gider, mümkün olursa Hz. Peygamber (S.A.V.)'e uyarak sağ eliyle istilâm eder. Sonra Safa kapısında Safa'ya çıkar veya Safa'nın yanında durur. Safa'ya çıkmak daha faziletlidir. O sırada şu âyeti okur:

﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِن شَعَائِرِ اللَّهِ﴾

(Bakara: 158)

Kıbleye dönüp Allah'a hamd etmesi, tekbir getirmesi ve şu duayı okuması müstehabdır:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ
وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ
وَحْدَهُ أَنْجَزَ وَعْدَهُ وَنَصَرَ عَبْدَهُ وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ. p36

Sonra ellerini kaldırarak dilediği şekilde dua eder ve bu duayı üç defa tekrar eder, sonra Merve'ye doğru iner. İlk işarete ulaştığı zaman ikinci işarete kadar hızlı yürür. Kadın ise hızlı yürümez, sadece normal şekilde yürümeye devam eder. Çünkü o, avrettir.

Sonra Merve'de durur. Mümkün olursa Merve'ye çıkmak daha faziletlidir. Safa'da yaptığı duayı Merve'de de yaptıktan sonra iner ve gerekli yerde hızlı, gerekli yerde normal yürüyerek Safa'ya ulaşır. Böylece yedi defa sa'y eder; gidiş bir, geliş bir şavt sayılır. Çünkü Hz. Peygamber (S.A.V.) böyle yapmış ve **"ibadet şekillerinizi benden alınız"** buyurmuştur.

Sa'yde kolay geldiği şekilde duayı zikri çoğaltmak müstehaptır. Yine hadesten ve necasetten temizlenmiş olması lâzımdır. Abdestsiz sa'y yapsa da câizdir. Yine kadın tavaftan sonra aybaşı veya lohusa olsa, sa'yini yapar ve bu câizdir. Çünkü taharet, sza'y için şart değil, daha önce geçtiği gibi, müstehaptır.

Sa'yi bitirdikten sonra tıraş olur veya saçını kısaltır. Erkeğin tıraş olması daha faziletlidir. Hac için traşı tehir edip sadece kısaltmak da câizdir. Eğer bayram günlerine yakın bir zamanda ise önce saçı kısaltıp, tıraşı hacca tehir etmek; kendisi için daha iyidir. Çünkü Peygamber (S.A.V.) Zil-Hicce'nin dördüncü günü ashabiyle beraber gelince kurban getirmeyen kimselere saçlarını kısaltmalarını ve böylece ihramdan çıkmalarını emretmiş; tıraşı emir buyurmamıştır.

Saçı kısaltırken başın her tarafını kısaltmak lâzımdır. Bir kısmını kısaltmak kâfi değildir. Bunun gibi de tıraş halinde, başın bir kısmını tıraş etmek kâfi değildir. Kadın ise yalnız her saç bağının ucundan bir parmak başı (yani bir santimetre) kadar kesmek suretiyle kısaltır. Daha fazla kısaltamaz.

İhramlı, bu zikredilenleri yaptığı zaman umresi sona ermiş olur ve ihramlı iken kendisine haram olan her şey helâl olmuş olur. Ancak kurbanı beraberinde Hill'den getirmiş ise Hac ve Umre'yi birlikte aynı ihramla bitirinceye kadar ihramlı kalır.

İfrad'a veya Kıran'a niyet eden kimsenin Kurban getirmemiş olması şartiyla ihramını Umre'ye çevirmesi ve Temettü haccına niyyet eden kimsenin yaptığını yapması sünnettir. Çünkü Hz. Peygamber (S.A.V.) Ashabına böyle emretmiş ve "**Eğer beraberinde kurban getirmemiş olsaydım sizinle beraber ihramdan çıkardım.**" buyurmuştur.

Kadın ihramdan sonra aybaşı veya lohusa olursa, temizleninceye kadar tavaf ve sa'y yapmaz. Temizlendiği zaman tavaf eder, sa'y yapar, saçını kısaltır ve böylece umresini tamamlamış olur. Şayet terviye gününe (Zilhicce'nin sekizinci günü) kadar temizlenmezse; bulunduğu yerde hac için ihrama girer ve diğer insanlarla beraber Mina'ya çıkar. Böylece Kıran Haccı yapmış olur. Arafat'ta vakfe, Meş'ar-i haramda bulunmak, Müzdelife'de kalmak, şeytan taşlamak, kurban kesmek ve saç kısaltmak gibi diğer hacıların yaptığı bütün menasiki yapar. Temizlendiği zaman Hac ve Umresi için yalnız bir tavaf ve bir sa'y yapar. Bu hem Hac hem de Umre için kendisine kâfi gelir. Zira Hz. Aişe (R. Anha) umreye niyet ettikten sonra aybaşı olduğu zaman Hz. Peygamber (S.A.V.) ona; "**Hacıların bu yaptıklarını yap. Fakat temizleninceye kadar Ka'beyi tavaf etme.**" buyurmuştur. (Bu hadis müttefekun aleyhtır.)

Hayız veya nifas gibi özürlü olan kadın, bayram günü şeytan taşladıktan ve saçını kısalttıktan sonra haccını diğer özürsüz kadınlar gibi tamamlayıncaya kadar kendisine yasak olan kocası hariç ihramlı iken kendisine haram olan-koku ve benzeri her şey helâl olmuş olur. Temizlendikten ve tavaf ile sa'yi yaptıktan sonra diğer kadınlar gibi kendisine de kocası helâl olur.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

ZİLHİCCE'NİN 8. GÜNÜNDE HAC İÇİN İHRAMA GİRMEK VE MİNA'YA GİTMEK:

Mekke'de oturanlarla ihramdan çıkanlardan hac yapmak istiyenlerin Terviye günü, (8.ci gün) bulundukları yerde ihrama girmeleri müstehaptır. Çünkü Peygamber (S.A.V.)'in ashabı Abtah'da ikamet edip, buradan ihrama girmişlerdir. Hz. Peygamber (S.A.V.) onlara, ihram için hareme (Mescid-i Haram'a) veya (altın) oluka gitmelerini emretmemiştir. Yine Mina'ya çıkarlarken veda tavafını da yapmalarını emretmemiştir. Eğer bu câiz olsaydı Hz. Pygamber bunu onlara bildirirdi. Şüphesiz ki Hz. Peygamber (S.A.V.)'e ve ashabına uymak en hayırlıdır.

Mîkatta ihrama girerken yapıldığı gibi hacc için ihrama girerken de gusletmek, temizlenmek ve güzel koku sürünmek müstehaptır. İhrama girdikten sonra Terviye günü zevalden önce veya sonra Mina'ya doğru yola çıkmak Cemret'ül Akabe'yi atıncaya kadar daima telbiye getirmek, Mina'da öğle, ikindi, akşam, yatsı ve sabah namazlarını kılmak; bu namazları vaktinde ve akşam namazı ile sabah namazı hariç diğer namazları kısa kılmak sünnettir. Bu mevzuda Mekke halkı ile dışardan gelenler arasında fark yoktur. Çünkü Hz. Peygamber (S.A.V.)

Mekke halkının da hazır olduğu namazları Mina'da, Arafat'ta ve Müzdelife'de kısa kıldırmış ve Mekke halkının tamamlamasını söylememiştir. Eğer tamamlamaları icab etseydi, mutlaka belirtirdi.

Hacı, Arafe günü güneş doğduktan sonra Arafat'a doğru yola çıkar. Sünnete göre mümkün olursa zeval vaktine kadar Nemre'de beklerler. Zevalden sonra imamın veya imam vekilinin bir hutbe okuması, bu günde ve bu günden sonra hacıların yapması gerekeni beyan etmesi, Allah korkusunu, O'nu tek tanımayı ve bütün işlerde ihlâsla hareket etmeyi emretmesi, haramları işlemekten sakındırması, Allah'ın Kitabı'na ve Resûlullah'ın Sünneti'ne uymayı tavsiye etmesi ve bütün işlerde Kitap ve Sünnet'e göre hüküm vermeyi hatırlatması.. sünnettir. Sonra hacılar öğle ve ikindiyi birden ve kısa olarak ilk vakitte tek ezan ve iki ikametle kılarlar. Çünkü Müslim'in rivayet ettiği Cabir'in hadisine göre Hz. Peygamber (S.A.V.) böyle yapmıştır.

Sonra hacılar, Batn-ı Urane hariç Arafat'ın herhangi bir yerinde vakfeyi yaparlar. Vakfede mümkün olursa kıbleye ve Cebelu'r-Rahme'ye yönelmek müstehabtır. Eğer ikisine birden (kıble ve dağ) yönelmek mümkün olmazsa; dağ bırakılır ve kıbleye yönelinir. Bu vakfede hacı, devamlı Allah'a dua eder, yalvarır ve dua anlarında ellerini kaldırır. Bu esnada telbiye getirmek ve Kur'an okumak da caizdir.

لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.

ifadesini sık sık tekrar etmek sünnettir. Zira Hz. Peygamber'in (S.A.V.) şöyle buyurduğu rivâyet edilir: "Duanın en hayırlısı Arefe günü duasıdır. Ben ve benden önce gelen peygamberlerin en faziletli sözleri:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.

Yine Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: **"Allah'ın en çok sevdiği ifadeler dörttür: Bunlar da**

سبحان الله والحمد لله ولا إله إلا الله والله أكبر

dir."

Şu halde bu duayı huşu ile tekrar etmek gerekir. Her zaman ve bilhassa bu muazzam günde şer'î şerifte varid olan zikir ve duâları tekrarlamak lazımdır. Bu dualardan şu ifadeler seçilebilir.

«سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَ اللهِ الْعَظِيمِ»

﴿لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنتُ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾

(Enbiya: 87) (لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ لَهُ النِّعْمَةُ وَلَهُ

الْفَضْلُ وَلَهُ الثَّنَاءُ الْحَسَنُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ مُخْلِصِيْنَ لَهُ الدِّيْنَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُوْنَ)، (لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ)، (رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ)، (اللَّهُمَّ أَصْلِحْ لِي دِيْنِي الَّذِي هُوَ عِصْمَةُ أَمْرِي وَأَصْلِحْ لِي دُنْيَايَ الَّتِي فِيْهَا مَعَاشِي وَأَصْلِحْ لِي آخِرَتِي الَّتِي فِيهَا مَعَادِي وَاجْعَلِ الْحَيَاةَ زِيَادَةً لِي فِي كُلِّ خَيْرٍ وَالْمَوتَ رَاحَةً لِي مِنْ كُلِّ شَرٍّ)، (أَعُوذُ بِاللهِ مِنْ جَهْدِ الْبَلَاءِ وَدَرَكِ الشَّقَاءِ وَسُوءِ الْقَضَاءِ وَشَمَاتَةِ الْأَعْدَاءِ)، (اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ وَمِنَ الْعِجْزِ وَالْكَسَلِ وَمِنَ الْجُبْنِ وَالْبَخْلِ وَمِنَ الْمَأْثَمِ وَالْمَغْرَمِ وَمِنْ غَلَبَةِ الدَّيْنِ وَقَهْرِ الرِّجَالِ. أَعُوذُ بِكَ اللَّهُمَّ مِنَ الْبَرَصِ وَالْجُنُوْنِ وَالْجُذَامِ وَمِنْ سَيِّئِ الْأَسْقَامِ. اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ. اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي دِيْنِي وَدُنْيَايَ وَأَهْلِي وَمَالِي اللَّهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَاتِي وَآمِنْ رَوْعَاتِي وَاحْفِظْنِي مِن بَيْنَ يَدَيَّ وَمِنْ خَلْفِي وَعَنْ يَمِيْنِي وَعَنْ شِمَالِي وَمِنْ فَوْقِي وَأَعُوذُ بِعَظْمَتِكَ أَن أُغْتَالَ مِنْ تَحْتِيْ. اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي خَطِيْئَتِي وَجَهْلِي وَإِسْرَافِي فِي أَمْرِي وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي. اللَّهُمَّ اغْفِرْلِي جِدِّي وَهَزْلِي وَخَطَئِي وَعَمَدِي وَكُلَّ ذَلِكَ عِنْدِي. اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي. أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ. اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَسْأَلُكَ الثَّبَاتَ فِي الْأَمْرِ وَالْعَزِيْمَةَ عَلَى الرُّشْدِ وَأَسْأَلُكَ شُكْرَ نِعْمَتِكَ وَحُسْنَ عِبَادَتِكَ

وَأَسْأَلُكَ قَلْبًا سَلِيْماً وَلِسَاناً صَادِقاً وَأَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا تَعْلَمُ وَأَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا تَعْلَمُ وَأَسْتَغْفِرُكَ لِمَا تَعْلَمُ إِنَّكَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ.

اَللّٰهُمَّ رَبَّ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي وَأَذْهِبْ غَيْظَ قَلْبِي وَأَعِذْنِي مِنْ مُضِلَّاتِ الْفِتَنِ مَا أَبْقَيْتَنِي.

اَللّٰهُمَّ رَبَّ السَّمَوَاتِ وَرَبَّ الْأَرْضِ وَرَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيْمِ، رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ فَالِقَ الْحَبِّ وَالنَّوَى مُنْزِلَ التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ أَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ شَيْءٍ أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهِ أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْء وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْء وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْء وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُوْنَكَ شَيْء اقْضِ عَنِّي الدَّيْنَ وَاغْنِنِي مِنَ الْفَقْرِ. اللّٰهُمَّ اعْطِ نَفْسِي تَقْوَاهَا وَزَكِّهَا أَنْتَ خَيْرٌ مَنْ زَكَّاهَا أَنْتَ وَلِيُّهَا وَمَوْلَاهَا. اللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْعِجْزِ وَالْكَسَلِ وَأَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ وَالْهَرَمِ وَالْبُخْلِ وَأَعُوْذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ. اللّٰهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ وَبِكَ خَاصَمْتُ أَعُوْذُ بِعِزَّتِكَ أَنْ تُضِلَّنِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَنْتَ الْحَيُّ الَّذِيْ لَا يَمُوْتُ وَالْجِنُّ وَالْإِنْسُ يَمُوْتُوْنَ. اللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوْذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ وَمِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ وَمِنْ نَفْسٍ لَا تَشْبَعُ وَمِنْ دَعْوَةٍ لَا يُسْتَجَابُ لَهَا. اللّٰهُمَّ جَنِّبْنِي مُنْكِرَاتِ الْأَخْلَاقِ وَالْأَعْمَالِ وَالْأَهْوَاءِ وَالْأَدْوَاءِ. اللّٰهُمَّ أَلْهِمْنِي رُشْدِيْ وَأَعِذْنِي مِنْ شَرِّ نَفْسِي. اللّٰهُمَّ اكْفِنِي بِحَلَالِكَ عَنْ حَرَامِكَ وَاغْنِنِي بِفَضْلِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ. اللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى وَالتُّقَى

وَالْعَفَافِ وَالْغِنَى. اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى وَالسَّدَادَ. اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنَ الْخَيْرِ كُلِّهِ عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّرِّ كُلِّهِ عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ وَأَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا سَأَلَكَ مِنْهُ عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا اسْتَعَاذَ مِنْهُ عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ وَأَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَ كُلَّ قَضَاءٍ قَضَيْتَهُ لِي خَيْراً. لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ بِيَدِهِ الْخَيْرِ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ. اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ). (رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ).

Bu mübarek vakfe yerinde (Arafat'ta) hacının, bu ve benzeri duaları tekrar tekrar okuması, Peygamber (S.A.V.)'e salâtu selâm getirmesi, duada ısrar etmesi, Allah'tan dünyanın ve âhiretin hayrını dilemesi müste-

haptır. Peygamber (S.A.V.) dua ettiği zaman duayı üç defa tekrar ederdi. Bu hususta da Hz. Peygamber (S.A.V.)'e uymak icab eder.

Bu yerde müslüman, Allah'ına karşı boyun eğmeli, O'na karşı mütevazi ve boynu bükük, zavallı olmalı, onun rahmet ve merhametini, mağfiretini dilemeli, azabından çekinmeli, gazabından sakınmalı, nefsini hesaba çekmeli, Nasûh (gerçek) tevbe etmelidir... Çünkü bugün; muazzam bir gün, büyük bir toplanma günü ve yeridir. Bu gün, Allah, kullarına ni'metini bolca bahşeder. Onlarla meleklerine karşı iftihar eder, ateşten (cehennemden) âzâd olanlar çoğalır... Şeytan da Bedir günü hariç bugün de küçük ve hakir göründüğü kadar hiç bir günde küçük görünmez... Bu da, Allah'ın kullarına olan nimetini ve iyiliğini çok bağışladıklarını ve afvedildiklerini gördüğündedir. Sahihi Müslim'de zikredildiğine göre Hz. Aişe'den rivâyetle Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: **"Allah Arafe gününde kullarını ateşten azâd ettiği kadar hiç bir günde azad etmez Sonra kullarına yaklaşarak onlarla meleklerine karşı iftihar ederek, "bunlar ne istiyorlar?"** der."

Müslümanlar, Allah'ı kendilerine tercih etmeli, düşmanları şeytanı hakir kabul etmeli, fazla zikir, dua, bütün günahlardan tevbe ve istiğfarla onu üzmelidirler. Hacılar bu yerde daima zikirle, dua ile tazaruu' (yalvarış) ile güneş batana kadar meşgul olmalıdırlar. Güneş batınca, sükûnet ve vakarla Müzdelife'ye hareket ederler ve telbiyeye çokça devam ederler. Çünkü Hz. Peygamber (S.A.V.) böyle yapmıştır. Güneş batmadan önce

Arafat'tan çıkılmaz. Çünkü Hz. Peygamber (S.A.V.) güneş batana kadar durmuş ve **"İbadet şekillerinizi benden alınız"** buyurmuştur.

Müzdelife'ye vardıkları zaman bir ezan ve iki ikâmetle akşam namazını üç, yatsı namazını da iki rek'at olarak birleştirerek kılarlar. Çünkü Hz. Peygamber böyle yapmıştır. Müzdelifeye ister akşam namazı vaktinde, isterse yatsı namazı vakti girdikten sonra ulaşılmış olsun; hüküm aynıdır. Bazı insanların yaptığı gibi, varınca akşam ve yatsı namazını kılmadan taş toplamak ve bunu meşru kabul etmek hatâlıdır, asılsızdır. Hz. Peygamber (S.A.V.) ancak Meş'ari Haram'dan Mina'ya doğru hareket ettikten sonra kendisi için taş toplanmasını emretmiştir. Taşları nerden toplarsa câizdir. Hatta taşların Müzdelife'den toplanması da şart değildir; Mina'dan toplansa caizdir. Sünnet olan, o gün Cemre-i Akabe için lâzım olan yedi taşı toplamaktır. Diğer gün için de lazım olacak yirmi bir'er taşı Mina'dan toplar ve orada taşlar.

Taşları yıkamak da müstehap değildir; aksine yıkamadan atmalıdır. Çünkü yıkamak Hz. Peygamber'den ve onun ashabından nakledilmemiştir. Daha önce atılmış taşı da atmamak gerekir.

Sonra hacılar, (düşkün kadın ve çocuklar hariç) bu gece Müzdelife'de kalırlar. Ancak düşkün kadınlar ve çocuklar gibi kimselerin gece yarısından sonra Mina'ya doğru yola çıkmalarına müsaade edilir. Zira Hz. Aişe'nin, Ümmü Seleme'nin ve başkalarının hadisleri buna dalalet eder. Fakat bu durumda olmıyan sağlam hacıla-

rın sabaha kadar Müzdelife'de kalmaları, sabah namazını kılmaları, Meş'arde durup, kıbleye yönelip zikrûl-lâh'ı, tekbiri ve duâyı fazlaca tekrar etmeleri, gökyüzü iyice ışıyıncaya kadar, orada kalmaları gerekir. Dua anında ellerini açıp kaldırmaları ise güzeldir. Hacıların vakfe esnasında Meş'ar'e yakın olmaları ve oraya çıkmaları şart değildir. Müzdelife'nin her hangi bir yerinde vakfe yapılsa da caizdir. Meş'arda durmanın şart olmadığı hususunda Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurur: "**Ben burada (Yani Meş'arde) durdum, lakin Müzdelife'nin her yeri vakfe (durma) yeridir.**" (Bu hadisi Müslim, Sahih'inde rivâyet etmiştir.)

Hacılar, gün iyice ışıyınca gün doğmadan önce Müzdelife'den Mina'ya hareket ederler ve yolda tekrar tekrar telbiye getirirler. Mühsir'e (Mina ile Müzdelife arasındaki vâdiye) ulaştıkları zaman biraz hızlı yürümeleri müstehaptır. Mina'ya ulaşıp Cemret-ül Akabe'ye geldikleri zaman telbiyeyi keser ve yedi taşı arka arkaya atarlar. Her taşı atarken ellerini kaldırırlar ve tekbir getirirler... Bu taşların Kâbe sol tarafta kalacak şekilde vadinin içinden atılması müstehaptır. Taşlar diğer yönlerden de atılsa atılacak yere düşmek şartiyle caizdir. Bu taşlar, nohut büyüklüğünde veya biraz büyük olmalıdır.

Bu taşlamadan sonra hacı, kurbanını keser... Kurban kesme zamanında onu kıbleye çevirmek ve "

«بسم الله والله أكبر اللّهم هذا منك ولك»

demesi müstehaptır. Sünnete göre

develeri, sol elleri bukağalı olduğu halde ayakta iken, sığır ve davarları da sol taraflarına yatırılarak kesmek gerekir. Keserken Kıble'ye çevirmese kurbanı yine geçerli olur. Çünkü boğazlarken kurbanı kıbleye çevirmek sünnettir, vacip değildir. Kurbandan yemek, hediye ve tasadduk etmek müstehaptır. Zira Allah şöyle buyurmaktadır:

"**İşte bunlardan yiyin, yoksulu, fakiri de doyurun...**" (Hac: 28)

İlim adamlarının en sağlam (doğru) görüşlerine göre kurban kesimi teşrik günlerinden, üçüncü gününün gün batışına kadar devam eder. Şu halde kurban, bayram günü ile diğer üç günde kesilebilir.

Sonra hacı, Kurbanını kestikten sonra başını tıraş eder ve saçını kısaltır. Tıraş daha faziletlidir. Çünkü Peygamber (S.A.V.) tıraş olanlar için üç defa, kısaltanlar için ise bir defa rahmet ve mağfiret dileğinde bulunmuştur. Saçın bir kısmını kısaltmak kâfi değildir. Tıpkı tıraş gibi her tarafını kısaltmak icab eder. Kadın ise, her boğumdan bir parmak ucu (yani bir santimetre kadar) veya daha az kısaltır.

Cemre-i Akabe'yi attıktan ve tıraş ya da kısaltıktan sonra hacıya ihramlı iken haram olan (kadın hariç) her şey helâl olur ve buna "ilk helâl kılınma" denir. Bu helâl kılınmadan sonra güzel koku sürünüp ifâda tavafı için Mekke'ye gitmek sünettir. Zira Hz. Aişe (R. Anha) şöyle buyurmuştur: "**İhrama girmeden önce ihram için, tavafından önce de ihramdan çıktığı için Hz. Peygamber (S.A.V.)'e güzel koku sürerdim.**" (Bu hadisi Buhari ve Müslim rivayet etmiştir.)

Bu tavafa tavafı ifâda veya tavafı ziyaret adı verilir. Bu ise Haccın rük'ûn (farz)larından biridir ki; bu olmadan hac tamamlanmaz. Şu ayette kasdedilen tavaf da budur:

"**Sonra kirlerini gidersinler. Adaklarını yerine tirsinler ve O, Beyt'i Atik'i tavaf etsinler.**" (Hac: 29)

Tavaftan ve makamın arkasında iki rekat namazdan sonra eğer temettüe niyet etmiş ise Safa ile Merve arasında sa'y eder. Bu sa'yi haccı için, ilk sa'yi de umresi içindir.

İlim adamlarının en doğru olan görüşlerine göre yalnız bir sa'y kafi değildir. Zira rivâyet edildiğine göre Hz. Aişe (R. Anha): "**Biz Hz. Peygamber'le yola çıkmıştık.**" ifadesiyle başlıyan ve "**beraberinde kurban getiren; hac ve umreye beraber niyet edip ikisine birden ihrama girsin, sonra her ikisi için ihramdan çıksın**" ifadesi bulunan hadis şöyle sona ermektedir: "**Yalnız umreye niyet edenler Beyt'i, Safa ve Merve'yi tavaf ettiler (yani tavaf ve sa'y yaptılar) sonra ihramdan çıktılar. Mina'dan dönünce tekrar hac için tavaf ettiler.**" (Bu hadisi Buhari ve müslim rivayet etmiştir.) Hz. Aişe: "**Mina'dan dönünce hac için tekrar tavaf ettiler.**" ifadesiyle en doğru Safa ile Merve arasındaki sa'yi kasdetmiştir. Bu ifadeyle Hz. Aişe, "Tavaf-ı İfade'yi kasdetmiştir." diyenler hata etmişlerdir. Bu doğru değildir. Çünkü tavafı ifada, haccın bir rüknüdür (farzdır) ki bunu zaten (herkes için farz olduğundan dolayı) yapmışlardır. Aksine buradaki ifadeden

maksat temettüe niyet eden kimsenin tavafıdır ki bu da haccı tamamlamak için Mina'dan döndükten sonra Safa ile Merve arasını ikinci defa sa'y etmektir. Bu açıktır ve ekseri ilim adamlarının görüşüdür. Buhari'nin, Sahih'inde rivâyet ettiği ibni Abbas'ın ifadesi de bu fikrin doğruluğunu ispat eder. Zira bir gün Hacc-ı Temettü hakkında ibni Abbas'a sorulan bir soruya, o şu cevabı vermiştir: Muhacirler, Ansar ve Hz. Peygamber'in hanımları ile beraber veda haccında ihrama girmiştik. Mekke'ye girdiğimiz zaman Hz. Peygamber (S.A.V.): "**Kurban getirenleriniz hariç, hepiniz hac ihramını umre ihramına çevirin**" dedi. Tavaf ve sa'y yaptıktan sonra kadınlara yaklaştık ve elbiseleri giydik. Hz. Peygamber (S.A.V.) bize dedi ki: "**Beraberinde kurban getirenler, kurban yerine varıncaya kadar ihramdan çıkmasınlar.**" Terviye günü akşamına doğru tekrar hac için ihrama girmemizi emir buyurdu. Hac menasikimizi bitirdikten sonra geldik, tavaf ve sa'yi yaptık." Bu rivayet, temettu haccı yapanın, iki defa sa'y yapacağını açıkça göstermektedir. Allahu â'lem Ebû Dâvud bunu Usame b. Şerik'den sahih bir isnadla rivayet etmiştir. Bu suretle bunun da hadisin genel hükmüne girdiği açıkça görülmektedir.

Hz. Peygamber'in (S.A.V.) ve Ashabı'nın Safa ile Merve arasını yalnız bir defa (ilk defa) sa'y etmeleri hususunda Müslim'in Cabir'den rivâyet ettiği hadisi şerif, beraberinde kurban getirenlere aittir. Çünkü böyle yapan bazı sahabiler, hac ve umre ihramından çıkıncaya kadar Hz. Peygamber'le beraber ihramlı kalan sahabi-

lerdir ki Hz. Peygamber (S.A.V.), Hac ve umreye birden niyet etmiş ve kurban getiren kimsenin hem hacca ve hem umreye niyet etmesini, hac ve umreyi bitirmeden ihramdan çıkmamasını emretmiştir. Hac ve umreye (kıran) niyyet eden ise, Cabirin ve başkalarının rivâyet ettikleri hadislere göre yalnız bir defa Sa'y yapar.

Yine ifrada (yalnız hacca) niyet edip bayram gününe kadar ihramlı kalan kimsenin bir sa'y yapması kafidir. Kırana ve ifrad'a niyet eden kimse kudum tavafından sonra sa'y yapsa bu, tavafı ifadadan sonra yapılması gereken sa'yin yerini tutar ve kafi gelir. Böylece Hz. Aişe ve İbni Abbas'ın hadisleri ile Cabir (R. Anhum)'in hadisi bireştirilmiş olur. Bu suretle çelişki ortadan kalkmış ve bu hadislerin hepsi ile amel edilmiş olur.

Bu cem'i ispat eden bir husus da şudur: Hz. Aişe'nin ve İbni Abbas'ın hadisleri sahihtir ve bu iki hadis, temettüe niyet edenlerin tek sa'y yapmalarını ispat, Cabir'in rivâyet ettiği hadisin zâhir manası ise bunu nefyeder. Usul ve Mustalah ül-Hadis ilimlerine göre; müsbet, menfiye tercih edilir. Doğruya ulaştıran yalnız Allah'tır. O'ndan başkasında hiç bir kuvvet ve kudret yoktur.

DOKUZUNCU BÖLÜM

TAŞ ATMA, KURBAN, TIRAŞ VE TAVAF

Hacının bayram günü bu dört şeyi,zikredeceğimiz gibi sırasıyla yapması daha faziletlidir. İlk defa Cemre-i Akabe'yi atmalı, sonra kurban kesmeli, sonra tıraş olmalı veya saçı kısaltmalı sonra da tavaf ederek temettü etmiş ise sa'y yapmalı, kırana ve ifrada niyet etmiş de kudüm tavafı ile beraber sa'y yapmamış ise sa'y yapmalıdır. Hz. Peygamber (S.A.V.)'den buna izin verdiği rivayet edildiği için bu dört şeyden bazılarını diğerlerinden daha önce yaparsa, câizdir.

Bu kolaylığa sa'yi tavaftan önce yapmak da girer. Çünkü bu bayramın birinci günü yapılan işlerdendir. Bir sahabi Hz. Peygamber'e takdim ve te'hir konusunda soru sorduğunda: **"Yap, bir mahzuru yoktur."** buyurduğu bu hususlardandır.

Çünkü bu unutma ve bilgisizlikten dolayı olur. Böyle bir durumdan ümmete kolaylık ve rahatlık sağlanması, Hz. Peygamber'in bu genel iznine dahildir. Yine sabit olan bir rivayete göre Hz . Peygamber (S.A.V.) tavaftan önce sa'y yapılması konusu sorulunca; **"Bir mahzuru yoktur."** buyurdular.

İhramlının, ihramdan tam çıkabilmesi için (yani ihramlı iken haram olan her şeyin helâl olabilmesi için) üç şeyi yapması gerekir. Bunlar; Cemre-i Akabe'yi atmak, tıraş veya saçı kısaltmak ve tavaf-ı ifada ile sa'ydir... Bu üç şeyi tamamlayan hacı, (kadın, güzel koku ve benzeri) ihramlı iken kendisine haram olan herşey helâl olur. Bunlardan ikisini tamamlayan da, kadınlar hariç diğer her şeyi kendisine helallaştırmış olur ki buna "Birinci helâl devresi" denir.

Hacının Zemzem suyunu bol bol ve kana kana içerek (kendisine) kolay geldiği şekilde faydalı dualar etmesi müstehaptır. Hz. Peygamber (S.A.V.)'den rivayet edildiğine göre, Zemzem içildiği niyete göre (şifa)'dır. Sahih-i Müslim'de de Ebû Zer'den rivâyetle Hz. Peygamber: **"O, aç için yemek, hasta için şifadır,"** buyurmuştur.

Tavafı ifada ve sa'yetmesi gereken için sa'yden sonra hacılar Mina'ya dönerek orada üç gün üç gece kalırlar, her gün zevalden sonra üç cemreyi (taşı) atarlar. Bu cemrelerin sırayla atılması, şarttır. Önce Mescid-i Hayf tarafında bulunan cemre-i ulâdan başlar; her defasında elini kaldırıp tekbir getirerek yedi defa taşlar ve onu (cemreyi) soluna getirerek yedi defa taşlar ve daha sonra sünnete uyarak onu (cemreyi) soluna getirerek biraz geri çekilip kıbleye yönelir ve ellerini kaldırarak dua eder. Sonra ikinci cemreyi (vusta)yı da ayni şekilde atar, ve sünnete uyarak biraz ilerler. Onu sağına alıp kıbleye yönelir ve ellerini kaldırarak dua eder. Sonra üçüncü cemreyi atar ve yanında durmadan gider. İkinci teşrik günü

de Hz. Peygamber (S.A.V.)'in sünnetine uyup birinci gün yaptığı gibi taşlar. Teşrik günlerinin ilk ikisinde şeytan taşlamak, haccın vaciblerindendir. Yine suçu, çoban ve benzeri kimseler hariç birinci ve ikinci geceyi Mina'da geçirmek de vaciptir.

Bu iki gün taş attıktan sonra Mekke'ye inmek istiyenlerin gün batmadan önce inmeleri caizdir. Fakat üçüncü günü bekleyip o gün de şeytan taşlamak daha faziletli sevaplıdır. Zira Allah (C.C.) şöyle buyurmuştur:

"Bir de sayılı günlerde Allah'ı zikredin (tekbir getirin). Kim hemen iki günde ("Mina"dan dönmekte) acele ederse üstüne günah yoktur. Kim geri kalırsa korunduğu takdirde ona da günah yoktur." (Bakara: 203)

Çünkü Peygamber (S.A.V.)'de böylece Mekke'ye inmeye müsaade etmiş, fakat kendisi acele etmemiş, on üçüncü gün de zevalden sonra taşları atmış ve öğle namazını kılmadan önce Mekke'ye inmiştir.

Aciz olan küçük çocuğun yerine Cemretü'l-Akabe'yi ve diğer cemreleri velisi kendisi için attıktan sonra onun için de atabilir. Aciz olan kız çocuğu da aynı hükümdedir. Zira Câbir (RA) şöyle rivayet etmiştir: **Yanımızda kadınlar ve küçük çocuklar olduğu halde Hz. Peygamberle (S.A.V.) beraber Hacca gitmiştik. Çocukların yerine telbiye getirdik ve taş attık.** (Bu hadisi İbni Mace rivayet etmiştir.)

Hastalık, ihtiyarlık ve hâmilelik sebebiyle âciz olanların taş atmada vekil tayin etmeleri caizdir. Zira Cenabı Allah (C.C.) şöyle buyurmuştur:

"O halde gücünüz yettiği kadar Allah'a karşı gelmekten korkun." (Tegabün: 16)

Bu gibi kimseler de cemrelerin yanındaki kalabalığa dayanamaz; taş atma zamanı geçince kazası da yapılmaz. Bunun için diğer ibadetlerin hilafına burada vekil tayin ederler. Meselâ; Nafile hac bile olsa ihrama girmiş kimsenin hac ibadetini tamamlamak için bir başkasını vekil tayin etmesi caiz değildir. Çünkü nâfile de olsa hac veya umre için ihrama girenin onu tamamlaması gerekir. Zira allah şöyle buyurmuştur:

"(Başladığınız) Haccı da umreyi de Allah için tamamlayın." (Bakara: 196)

Fakat şeytan taşlamanın aksine, tavaf ve sa'yin zamanı geçmez.

Arafat'ta durmanın Müzdelife'de ve Mina'da kalmanın vakti şübhesiz geçer. Yalnız acizin buralarda bulunması zor olmakla beraber mümkündür. Şeytan taşlama ise böyle değildir. Zira Selef-i Sâlihin'den yalnız özürlülerin remy (taşlama) için vekâlet tayin ettiği rivâyet edilmiştir.

İbadetler şâri'in nassı ile belirlenmiştir; hiç kimse elinde bir delil bulunmadan bir ibadet ihdas edemez. Vekilin, kendisi için taşları attıktan sonra yerinden ayrılmadan vekili bulunduğu kimsenin de taşlarını atması câizdir. Üç cemreyi kendisi için taşladıktan sonra vekili için tekrar dönüp ayrıca taşlaması ulemânın en doğru olan görüşüne göre şart değildir. Zira buna delâlet eden bir delil yoktur. Aynı zamanda taşlamayı ayrı yapmada güçlük ve zorluk vardır. Halbuki Allah (C.C.) şöyle

buyurmuştur:

"Allah dinde üzerinize hiç bir güçlük de yüklemedi." (Hac: 78)

Hz. Peygamber (S.A.V.) de: **"Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız!"** buyurmuştur.

Ayrıca, çocukları ve güçsüz olanların yerine taş atan sahabenin böyle yaptığı da rivayet edilmemiştir. Eğer böyle yapmış olsalardı, muhakkak rivayet edilirdi. Zira bu husus rivayet etmede insanların gevşek davranmayacağı bir meseledir.

Allah daha iyi bilir.

ONUNCU BÖLÜM

TEMETTU VE KIRAN HACCI YAPANLARIN KURBAN KESMELERİ ŞARTTIR

Hacı, Mekkeli olmaz da temettüa veya kırana niyet etmiş ise kurban olarak bir koyun kesmeli veya bir devenin veya sığırın yedide birine ortak olup onu kurban etmelidir. Kurbanın helâl maldan ve iyi kazançtan olması gerekir. Çünkü Allah temizdir, ancak temizi kabul eder.

Müslüman kendisini başkasının malından müstağni kılacak ve kurban kesmeye yetecek derecede malı olduğu takdirde kurban kesmeli, herhangi bir şey için başkasına karşı yüzsuyu dökmemeli, başkasından, zengin veya Kral bile olsa bir şey istememelidir. Zira Hz. Peygamber (SAV) bir çok hadisi şeriflerde dilencilik yapmayı kötüleyip ayıplamış, onu terketmeyi de medhetmiştir. Temettüe ve kırana niyet eden kimse kurban kesemiyecek durumda ise üç günü hac mevsiminde yedisi de hac dönüşünde olmak üzere on gün oruç tutar. Hac mevsiminde tutulacak üç günü, dilerse bayramdan önce, dilerse bayramdan sonra üç teşrik gününde tutar. Allah şöyle buyurur:

"Emin olduğunuz vakit ise, kim hacca kadar umre ile faidelenmek (sevaba girmek) isterse kolayına gelen kurbanı kesmek vâcib olur. Fakat (onu) bulamazsa hac günlerinde üç, döndüğünde vakit yedi gün olmak üzere tam on gün oruç tutar. Bu, âilesi (ikâmetgâhı) Mescid-i Haram'da bulunmıyanlar içindir. Allah'tan korkun ve bilin ki Allah, cezası cidden çetin olandır." (Bakara: 196)

Sahih-i Buhâri'den nakledildiğine göre Hz. Aişe ve İbni Ömer şöyle demişlerdir: **"Kurban bulamıyanlar müstesnâ, kimsenin teşrik günlerinde oruç tutmasına müsaade edilmemiştir."** Bu, Hz. Peygamber'in kendi sözü olan (merfû) hadisler hükmündedir.

Bu üç gün orucu Arefe gününden önce tutmak, arefe gününü oruçlu geçirmemek bakımından daha faziletlidir. Çünkü Hz. Peygamber (S.A.V.) Arefe gününü oruçsuz geçirmiş ve Arefe'yi Arafat'ta oruçlu geçirmeyi nehyetmiştir. Çünkü bugünü oruçsuz geçirmekle insan daha fazla dua edebilir. Bu üç gün, ayrı ayrı tutulabilir. Yani ardı ardınca tutulması şart değildir. Diğer yedi gün de aynı hükümdedir. Çünkü Allah ve Resülûllah bu günlerin arka arkaya fasılasız tutulmasını şart koşmamışlardır. Diğer yedi günün memlekete dönünceye kadar tehiri daha faziletlidir. Zira âyet-i kerimede:

"Döndüğünüz vakit yedi gün olmak üzere orucunuzu tutunuz." (Bakara: 196) buyurmuştur.

Fakirlerin kurban yerine oruç tutmaları, o kurban parasını zenginlerden veya krallardan istemelerinden daha faziletlidir. Fakat istenmeden birisi kendisine bir kurban ver-

se başkasının yerine vekil olarak gelmiş bile olsa caizdir. Tabii kendisini vekil (bedel) olarak gönderen kendisine verdiği paradan bir kurban satın alma şartını koşmamış ise... Ama bazı insanların yaptığı gibi hükümetten veya başkasından, başkalarının adına yalan söyliyerek kurban istemek, şübhesiz haramdır. Çünkü bu, yalan yolla başkasının malını yemektir. Allah bizi ve bütün müslümanları bu gibi durumlardan uzak tutsun.

ONBİRİNCİ BÖLÜM

HACILARIN VE HACI OLMIYANLARIN İYİLİĞİ EMRETME GEREKLİLİĞİ

Hacılara ve diğer müslümanlara düşen en büyük vâzife; Allah'ın emir buyurduğu ve Rasûlü'nün tebliğ eylediği şekilde, iyiliği emretmek, kötülükten nehyetmek ve cemaatle beş vakit namazı kılmaya dikkat etmektir.

Mekke ve diğer şehirlerde oturanların yaptıkları gibi, namazları evlerde kılıp mescidleri boş bırakmak, hatalı ve şer'î şerife muhalif bir iştir. Bunu menetmek ve insanlara namazlarını camilerde kılmalarını emretmek gerekir. Çünkü Abdullah ibni Ummi Mektûm âmâ olduğundan ve evi mescitten uzak bulunduğundan namazı evinde kılmak için Hz. Peygamber (S.A.V.)'den izin isteyince peygamberimiz (S.A.V.) şöyle buyurmuştur:

— "**Namaz çağrısını (ezanı) duyuyor musun?...**"

— "**Evet!...**'

— "**O halde dâvete icabet et!... (Yâni camiye git)**"

Diğer bir rivayette "**Sana izin (özür) bulamıyorum**" buyurmuştur.

Yine Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: **"Bir ara ezan okunmasını ve birisine namaz kıldırmasını emretmeyi, sonra namaza gelmiyen kimselere gidip evlerini ateşle yakmayı düşündüm."**

İbni Mâce'nin "Sünen"inde ve diğer hadis kitaplarında hasen bir isnadla ibni Abbas'tan rivayet edilen bir hadisi şerifte Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: **"Ezanı duyduğu halde özürsüz olarak camiye gelmiyenin namazı yoktur (namazı câiz değildir)."** Sahihi Müslim'de de İbni Mes'ûd'dan şu rivâyet vardır: 'Yarın müslüman olarak Allah'la karşılaşmak istiyen namazlarına dikkat etsin. Zira orada şöyle nide edilecek: Allah sizin peygamberinize hidâyet yollarını göstermiştir. Bu namazlar da hidâyet yollarındandır. Şayet siz de şu (namazından geri kalan) insan gibi evlerinizde namaz kılsaydınız; Peygamberinizin sünnetini terketmiş olurdunuz. Şayet peygamberinizin sünnetini terkederseniz dalâlete düşersiniz. Güzelce abdest alıp bu mescitlerden birisine giden bir insana, her adımı için Allah sevap yazar; her bir adımı için kendisini bir derece daha yükseltir ve bir günahını eksiltir. Bizim zamanımızda namazdan ancak nifakı belli olan münafık geri kalırdı. Hz. Peygamber devrinde özürlü kimse, iki kişinin koltuklamasıyla safta duruncaya kadar getirilirdi.

Hacıların ve diğer insanların Allah'ın haram kıldığı şeylerden sakınmaları, zina, livata, hırsızlık, faiz ve yetim malı yemek, aldatmak, emanete hiyanet, sarhoş edici şeyleri ve sigarayı içmek, elbisesini uzatmak, kibir, haset, riya, gıybet, dedikodu, başka müslümanlarla alay etme,

eğlence âletlerinden plak, saz, nefesli sazlar ve benzeri çalgı âletlerini kullanmak, radyo ve benzeri zevk verici aletlerden şarkı ve benzeri şeyleri dinlemek, tavla, satranç ve kumar oynamak, insan ve benzeri canlı varlıkları resmetmek veya bunlara razı olmak gibi hatalara düşmemeye dikkat etmeleri gerekir. Çünkü bütün bu sayılanlar, Allah'ın her zaman ve her yerde kullarına haram kıldığı şeylerdir... Bilhassa hacılar ve harem sakinlerinin diğerlerinden fazla bunlardan sakınmaları icab eder. Çünkü bu emin beldedeki mâsiyetin günahı daha şiddetli ve daha büyüktür. Nitekim Allah (C.C.) buyurur ki:

"**... Kim orada zulmederek hakdan saptırmak isterse, acıklı bir azab tattırırız.**" (Hac: 25)

Allah (C.C.) zulmederek hakdan saptırmak isteyen kimseyi bu ceza ile korkutursa; onu bizzat işleyenin cezası ne olur?... Şüphesiz o daha şiddetli ve daha büyüktür. Bunun için bunlardan sakınmak icab eder.

Hacılar Allah'ın haram kıldığı bu ve buna benzer ma'siyetlerden sakınmadıkları müddetçe Allah'tan günahlarının affını ve haclarının kabulünü bekleyemezler. Zira Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurur: "**Kadına yaklaşmadan ve günaha sapmadan hacceden; anasından doğduğu gün gibi (günahsız) döner.**"

Ölülere dua edip onlardan yardım istemek, şübhesiz ki bu günahlardan daha şiddetli ve daha büyük bir günahtır. Kendilerine şefaatçı olur veya hastalarını da iyi eder yahut kaybolmuş mallarını buldurur düşüncesiyle onlara adak adamak ve kurban kesmek de aynıdır. Bu

Allah'ın haram kıldığı en büyük şirktendir ki, bu câhiliye devri müşriklerinin yoludur. Allah bunu yasaklamak için peygamberler göndermiş ve kitaplar indirmiş. Hacıların ve her müslümanın bundan sakınması, varsa önceden işlmediği bu gibi günahlardan Allah'a tevbe etmesi ve böyle bir tevbeden sonra haccına başlaması lâzımdır. Çünkü şirk bütün amelleri boşa çıkarır. Nitekim Allah (C.C.) da:

"Eğer onlar (Allah'a eş koşsalardı; yapageldikleri herşey kendi hesaplarına elbette boşa giderdi." (En'am: 88) buyurmuştur.

Küçük şirkin bir çok çeşitleri vardır. Meselâ; Peygamber'e, Kâ'be'ye, emânete ve benzeri Allah'tan başkasına yemin etmek; küçük şirktir. Yine riya ve gösteriş ile "Allah ile sen dilersen", "Allah ve sen olmasaydın", "Bu Allah'ın ve senin sâyende oldu" ve benzeri ifadeler de, küçük şirktir. Şirke götüren ve şirki andıran bu münkerlerden sakınmak ve bunları terketmeyi tavsiye etmek lâzımdır. Zira Hz. Peygamber (S.A.V.) buyurur ki: **"Allah'tan başkasına yemin eden küfre (veya şirke) düşmüş olur."** (Bu hadisi Ahmet, Ebû Dâvûd ve Tirmîzî, Sahih senedle rivayet etmişlerdir.)

Hz. Ömer'den rivayetle Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: **"Yemin eden; Allah adına yemin etsin veya sussun."** Yine Hz. Peygamber (S.A.V.) buyurur: **"Emânet üzerine yemin eden bizden değildir."** (Bu hadisi Ebû Dâvûd rivayet etmiştir.)

Yine Hz.Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurur: **"Sizin için en çok korktuğum şey; küçük şirktir."** Küçük

şirkin ne olduğu sorulunca: "**Riyâdır**" cevabını vermiştir.

Yine şöyle buyurur: "**Sakın Allah ve falan dilerse demeyin. Fakat Allah diledikten sonra falan dilerse,**" deyin.

Nesâi'nin İbni Abbas'tan rivayet ettiğine göre, biri Hz. Peygamber'e gelerek "**Yâ Rasûlallah, Allah ve sen ne dilersen**" **diye söze başlarken Peygamber (S.A.V.) efendimiz "Beni Allah'a ortak mı koştun? Yalnız Allah ne dilerse o olur..**" buyurmuştur.

Bu hadisi şerifler, Hz. Peygamber (S.A.V.)'in tevhid akîdesini korumaya, ümmetini küçük ve büyük şirkten uzaklaştırmaya, onların imanlarını sağlamlaştırıp Allah'ın azabından ve gazabına yol açacak şeylerden kurtarmaya çalıştığına birer delildir. Allah onu mukâfatın en iyisiyle mukâfatlandırsın. O, tebliğ etti; hatırlattı, Allah için O'nun kulları icin nasihat verdi... Kıyamet gününe kadar dâimî salât-ü selâm O'nun üzerine olsun!...

Gerek hacca gelen, gerek Allah'ın güvenlik diyarı Mekke'de ve O kerim peygamberin (S.A.V.) şehri olan Medine'de oturan ilim ehline düşen görev; insanlara Allah'ın emirlerini öğretmek, onları şirk ve günahların her türlüsünden sakındırmak, bu konuları delilleriyle açıklamak ve yeterince izah etmek, bu suretle onları karanlıklardan aydınlığa çıkarmaktır ki, böylece ilim ehli olanlar, Allah'ın kendilerine emretmiş olduğu tebliğ ve açıklama görevini de yapmış olurlar. Zira Allâhu Teâlâ şöyle buyurmuştur: "**Hani Allah, kendilerine kitap verilenlerden. O kitabı açıklayacak, onu aslâ gizleme-**

yeceksiniz!" diye söz almıştı." (Âli İmran: 187).

Bu âyetle kasdedilen, âlimlerin bu ümmeti, Ehl-i kitab'ın zâlimlerinin yolu olan, hakkı gizlemekten ve dünyâyı âhirete tercih etmekten sakındırmalarıdır. Nitekim Allâhu Teâlâ (hakkı gizleme konusunda) şöyle buyurmuştur: **"Biz onu kitap (Kur'an)'da insanlara açıkladıktan sonra, (kendilerine) indirmiş olduğumuz delilleri ve doğru yolu gizleyenler, işte onlara hem Allah lânet eder, hem de lânetçiler lânet ederler. Ancak tevbe edip, salih amel işleyenler ve (gizledikleri şeyleri) açıklayanlar, işte onların tevbelerini kabul ederim. Zirâ ben tevbeleri çok kabul edici ve çok bağışlayıcıyımdır."** (Bakara: 159,160).

Kur'an ayetleri ve Hz. Peygamber'in hadisleri, insanları Allah'a ve kendilerinin yaratılış sebebi olan (kulluk)'a dâvet etmenin, Allah'a yaklaştıran en faziletli amellerden ve en önemli farzlardan olduğuna; bunun, peygamberlerin ve kıyamete kadar onlara tâbi olanların yolu olduğuna delâlet etmektedir. Nitekim, Allâhu Teâlâ da şöyle buyurmaktadır: **"Allah'a çağırıp sâlih amel işleyen ve "Ben müslüman olanlardanım" diyen bir kimseden daha güzel sözlü kim olabilir?"** (Fussilet: 33); **"De ki:" işte bu benim yolumdur, ben ve bana uyanlar basiretle Allah'a çağırıyoruz. Allah'ı tenzih ederim, ben O'na ortak koşanlardan değilim,"** (Yusuf: 108).

Hz. Peygamber (S.A.V.) de şöyle buyurmaktadır: **"Bir iyiliğe vesîle olan, o işi yapan kadar sevap kazanır."**

Hadisi Muslim, Sahih'inde rivayet etmiştir.) Yine Hz. Peygamber (S.A.V.); Hz. Ali'ye: **"Allah'ın senin sayende bir kimseyi hidâyete ulaştırması, senin için kızıl develerden daha hayırlıdır"** demiştir. (Hadisi Buhari ve Müslim rivayet etmişlerdir). Bu anlamdaki âyet ve hadisler pekçoktur. Bu sebeple ilim ve iman ehlinin; özellikle nefsânî arzuların gâlip geldiği yıkıcı fikirlerin ve saptırıcı sloganların yayıldığı, hidâyete dâvet edenlerin azalıp, zındıklığa ve helâl haram tanımamaya çağıranların çoğaldığı bu asırda, insanları Allah'a çağırma, onlara kurtuluş yollarını gösterip, kendilerini helâke götürecek şeylerden sakındırma konusunda gayretlerini arttırmaları gerekir.

Yardım istenecek olan Allah'tır; güç ve kuvvet de yalnız yüce ve ulu olan Allah'tandır.

Mekke ve Medine'de oturan ve Hac yapmak amacıyla gelen ilim ehlinin, Allah'ın insanlara helâl kıldığı şeyleri öğretmeleri ve yasakladığı her türlü şirk ve günahlardan sakındırmaları gerekir. İnsanları karanlıklardan aydınlığa çıkarmak ve bu şekilde Allâh'ın onları yükümlü kıldığı görevlerini yerine getirmiş olmak için, bu konuları bütün delilleriyle apaçık ortaya koymalı ve tatmin edici bir şekilde açıklamalıdırlar. Yüce Allah bu konuda şöyle buyurmaktadır: **"Allâh kendilerine Kitab verilenlerden: "Onu mutlaka insanlara açıklayacaksınız, gizlemeyeceksiniz!" diye söz almıştı."** (Al-i İmrân: 187). Bundan amaç bu ümmetin âlimlerini, hakkı gizleyip dünyayı âhirete tercih ettiren kitap ehlinden olan zâlimlerin yolundan sakındırmaktır. Yüce Allâh şöyle bu-

yurmaktadır: "**İndirdiğimiz açık delilleri ve hidâyeti —Biz Kitab'da insanlara açıkça belirttikten sonra— gizleyenler (var ya), işte onlara hem Allâh lânet eder, hem bütün lânetçiler lânet eder. Ancak tevbe edip (durumlarını) düzeltenler, (gerçeği) açıklayanlar başka. Onları bağışlarım. Çünkü ben tevbeyi çok kabul edenim, çok esirgeyenim.**" (Bakara: 159-160)

Kur'ân âyetleri ve Peygamber'in hadisleri, kulları Yüce Allâh'a dâvet etmenin ve yaratıldıkları şey konusunda onlara yol göstermenin en faziletli ibadetlerden ve en önemli görevlerden olduğuna delil teşkil etmektedir. Yüce Allâh'ın buyurduğu üzre, peygamberlerin ve kıyamete kadar onların izinde olanların yolu budur: "**(İnsanları) Allâh'a çağıran, iyi iş yapan ve "Ben müslümanlardanım" diyenden daha güzel sözlü kim olabilir?**" (Fussilet: 33) "**De ki: 'İşte benim yolum budur: "Allah'a basiretle dâvet ederim. Ben ve bana uyanlar... Allâh'ı (ortaklardan) tenzîh ederim, ben ortak koşanlardan değilim.**" (Yûsuf: 108)

Hazret-i Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmaktadır: "**İyiliğe delâlet eden kimseye, o iyiliği yapan gibi sevab vardır.**" hadisi Müslim Sahih'inde tahric etmiştir. Hazret-i Peygamber (S.A.V.), Hazret-i Ali (R.A.)'ye şöyle buyurmuştur: "**Allâh'ın bir kimseye senin sâyende hidâyet vermesi, senin için kırmızı develere mâlik olmaktan hayırlıdır.**" Hadisin sahih olduğunda ittifak vardır. Bu anlamdaki hadis ve âyetler pek çoktur.

İlim ve îman ehlinin başta gelen görevi, Yüce Allâh'a dâvet ederek kulları kurtuluş sebeplerine yöneltmek ve helâk olma sebeplerinden sakındırmak konusunda gayretlerini artırmaktır. Özellikle kişisel arzuların her şeyin üstüne çıktığı, yıkıcı ideoloji ve sapık cereyanların yayıldığı, hidâyet dâvetçilerinin azalıp dinsizlik ve ahlâksızlık dâvetçilerinin çoğaldığı bu asırda.

Her konuda yalnız Allâh'a sığınırız. Kötülüklerden korunup Allâh'a itaat etmeye yönelmekte kuvvet ve kudret, ancak Yüce Allâh'tandır.

ONİKİNCİ BÖLÜM

VEDA TAVAFI

Hacılar, Mekke'de kaldıkları müddetçe zikrullaha, ibadete, iyi iş işlemeye, Harem'de namaza ve tavafa devam etmelidirler. Çünkü Harem'deki sevaplar kat kat verilir. Orada günahlar da çok büyük ve şiddetlidir. Yine, Hz. Peygamber'e bol bol salât u selâm getirmeleri de müstehaptır.

Hacılar Mekke'den çıkmayı arzu ettikleri zaman son işlerinin Kâbe'de olması için vedâ tavafını yapmalıdırlar. Yalnız hayız ve nifas özürlü kadınlar bu tavafı yapamazlar. İbni Abbas'ın rivâyet ettiği hadiste buyurulur. ki: **İnsanların en son yapacakları işin Kâbe'yi tavaf etmek olması emrolundu.** Yalnız hayızlı kadın bundan muaf tutulmuştur. Bu hadis müttefekün aleyhtir.

Tavafı bitirdikten sonra Kâbe'den doğru ve her zamanki gibi çıkılır; geri geri gidilmez. Zira bu, ne Hz. Peygamber'den (S.A.V.) ne de onun sahabelerinden rivâyet edilmiştir. Aksine bu sonradan çıkarılmış bidatlerdendir. Halbuki Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: **"Bizim yapmadığımız bir şeyi yapanın bu işi reddedilmiştir."**

Yine şöyle buyurmuştur: "**Sonradan ihdâs edilen (dine sokulan) işlerden sakınınız. Zira her ihdas edilmiş şey bidattır ve her bid'ât dalâlettir.**"
Allah'tan temennimiz, bizi dininden ayırmaması, ona aykırı olan şeylerden de korumasıdır. O, cömerttir, Kerimdir.

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MESCİDİ NEBEVİ'Yİ ZİYARET

Hac'dan önce veya sonra Mescid-i Nebevi'yi ziyaret etmek sünnettir. Zira Sahihayn'de Ebi Hureyre'den rivâyetle Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: "**Bu Mescidimdeki bir namaz, Mescid-i Haram hariç, diğer mescidlerde kılanan bin namazdan daha hayırlıdır.**"
İbni Ömer'den rivâyetle Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: "**Bu mescidimdeki bir namaz, Mescid-i Haram hariç diğer mescidlerde kılınan bin namazdan daha faziletlidir.**" (Bu hadisi Müslim rivâyet etmiştir.)

Abdullah bin ez-Zubeyr'den rivâyetle Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: **"Bu mescidimdeki bir namaz, Mescid-i Haram hariç, diğer mescidlerde kılınan bin namazdan daha faziletlidir. Mescidi Haram'daki bir namaz da bu mescidimdeki yüz namazdan daha faziletlidir."** (Bu hadisi Ahmed, İbni Huzeyme ve İbni Hıbban rivayet etmiştir.)

Câbir'den rivâyetle Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: **"Bu mescidimdeki bir namaz, Mescid-i Haram hariç, diğer mescidlerde kılınan bin namazdan daha faziletlidir. Mescid-i Haram'daki bir namaz da diğer mescidlerdeki yüz bin namazdan daha faziletlidir."** (Bu hadisi Ahmed ve İbni Mâce rivayet etmiştir).

Bu mevzuda hadisler çoktur. Ziyaretçinin Mescid-i Nebevi'ye vardığı zaman girerken sağ ayağını atması ve şu duayı okuması müstehaptır:

«بِسْمِ اللهِ والصَّلاةُ والسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللهِ، أَعُوذُ باللهِ العَظِيمِ وَبِوَجْهِهِ الْكَرِيمِ وَسُلْطَانِهِ الْقَدِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ».

Bu duayı diğer mescidlere girerken de okur. Zira Mescid-i Nebevi'ye giriş için özel bir dua yoktur.

Sonra iki rekat namaz kılar ve dünya-Ahiret için faydalı bulduğu şeyler için dua eder. Bu namazı Ravza-i Şerife'de kılarsa daha faziletli olur. Zira Hz. Peygamber (S.A.V.) **"Evim ile minberim arası cennet bahçelerinden bir bahçe dir."** buyurmuştur. (Namazdan

sonra Hz. Peygamber (S.A.V.)'in ve onun iki yakın dostu Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'in (R.A.) kabirlerini ziyaret eder: Önce Hz. Peygamber'in kabrinin önünde edeple yaklaşarak ve sesini fazla yükseltmeden

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُوْلَ اللهِ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ.

diyerek O'na

selâm verir. Zira Ebû Dâvûd Sünen'inde hasen bir isnadla Ebû Hureyre (R.A.)'den, Hz. Peygamber (S.A.V.)'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: **"Herhangi bir kimse bana selâm verdiği zaman onun selâmını almam için Allah bana ruhumu iade eder ve selâmımı alırım."**

Ziyaretçi bu selâmı esnasında şu ifadeleri de ilâve ederse mahzuru yoktur:

«السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا نَبِيَّ اللهِ،

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خِيَرَةَ اللهِ مِنْ خَلْقِهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا سَيِّدَ الْمُرْسَلِيْنَ وَإِمَامَ الْمُتَّقِيْنَ، أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ بَلَّغْتَ الرِّسَالَةَ وَأَدَّيْتَ الْأَمَانَةَ وَنَصَحْتَ الْأُمَّةَ وَجَاهَدْتَ فِي اللهِ حَقَّ جِهَادِهِ».

Çünkü bütün bu sayılanlar Hz. Peygamber'in sıfatlarındandır. Sonra ona salavat getirir ve şer'i şerifin sınırını aşmadan ona dua eder. zira aşağıdaki ayete göre şeriatta salat ile selâmı birleştirmek câizdir. Allah şöyle buyurmuştur:

"Ey iman edenler, siz de ona salât edin, içtenlikle de selâm verin." (Ahzab: 56)

Sonra ziyaretçi Hz. Ebû Bekir'e ve Hz. Ömer'e (R.A.) selâm verir, onlara dua eder ve Allah'ın onlardan râzı olmasını diler.

İbni Ömer (R.A.) Hz. Peygamber'e ve iki arkadaşına selâm verirken umumiyetle:

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ،

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَبَا بَكْرٍ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَبَتَاهُ.

der ve geri dönerdi.

Bu ziyaret yalnız erkekler için meşrudur. Kadınların ise kabir ziyareti mevzu bahis değildir. Zira Hz. Peygamber (S.A.V.) mezarları ziyaret eden kadınlarla mezarların üzerine cami yapıp, mum diken kimseleri lânetlemiştir. Bu konudaki zikri geçen hadislerden dolayı Medine'ye, Mescid-i Nebevi'de namaz kılmak ve dua etmek gibi diğer camilerde de yapılması mübah olan ibadetleri yapmak için yola çıkmak herkes için câizdir, meşrûdur.

Ziyaretçinin beş vakit namazını mescidte kılması ve duayı fazlalaştırması, zikrullah ve nâfile namaz ibadetini fazla sevabına binaen sık sık tekrarlaması sünnettir. Daha önce sahih bir hadiste geçtiği gibi; Ravza'da fırsat buldukça nafile namaz kılmak müstehaptır. Zira Hz. Peygamber (S.A.V.) bu hadiste şöyle buyurmuştur: **"Evim ile minberim arası cennet bahçelerinden bir bahçedir."**

Farz namazları kılmak için ise ziyaretçinin ve her müslümanın gücü nisbetinde ilk safa doğru ilerlemesi gerekir. Zira Hz. Peygamber (S.A.V.) ilk safın faziletini belirtmek bakımından şöyle buyurmuştur: **"İnsanlar ezanda ve namazın ilk safındaki sevabı bilselerdi. İlk safa geçebilmek için aralarında kura atmaktan başka çare kalmasa, kura bile atarlardı."**

Yine Hz. Peygamber (S.A.V.) ashabına şöyle buyurmuştur: **"Yaklaşınız, bana uyunuz, sizden sonraki de size uysun... Saftan geri duran kimseyi Allah geri atar..."** (Bu hadisi Müslim rivayet etmiştir.)

Ebû Dâvûd, "hasen" bir senetle Hz. Aişe'den rivâyet ettiğine göre Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: **"İnsan ilk saftan uzaklaştığı müddetçe Allah ta onu ateşte yaklaştırır."** Yine ashabına şöyle buyurmuştur: **"Allah'ın huzurundaki melekler gibi durmak istemez misiniz?"**

— **"Ya Rasûlallah Melekler Allah'ın huzurunda nasıl durur?"** sorusuna:

— **"İlk safları tamamlarlar ve safları sık tutarlar."** cevabını vermiştir. (Bunu Müslim rivâyet etmiştir.)

Bu mevzudaki hadisler çoktur. Bu hadisler, genişletilmeden önceki ve sonraki hâliyle Mescid-i Haram için geçerlidir. Yine O, safların sağ taraflarını tavsiye ederdi. Mâlumdur ki, ilk haliyle olan Mescid-i Nebevî'de safların sağ tarafı Ravza'nın dışında ilk saflarda ve safların sağ tarafında namaz kılmak Ravza'da kılmaktan daha faziletlidir. Ön saflarda ve safların sağ tarafında durmak

Ravza'da ısrar etmekten daha iyidir. Bu mevzudaki hadisler, bunu çok açık ortaya çıkarmıştır.

Mezara sürünmek, onu öpmek, tavaf etmek câiz değildir ve kötü bir bidattır. Çünkü selef-i sâlihten böyle bir rivâyet nakledilmemiştir. Hz. Peygamber (S.A.V.)'den bir işin hallini, sıkıntıyı gidermeyi veya hastayı iyileştirmeyi ve benzer şeyleri istemek de caiz değildir. Çünkü bütün bunlar ancak Allah'tan istenir. Bunları ölülerden istemek şirktir ve Allah'tan başkasına ibadet etmek demektir.

İslâm, başlıca iki temele dayanır:

1— Allah'tan başkasına ibadet etmemek.

2— Ancak, Hz. Peygamber (S.A.V.)'in gösterdiği şekilde ibadet etmek...

Şehadet kelimesinin mânâsı da budur. Buna göre Hz. Peygamber (S.A.V.)'den şefaat da istenmez. Çünkü şefaat Allah'ın mülküdür. O'ndan başka kimseden istenmez. Allah buyurur: **"De ki, bütün şefaat yalnız Allah'ındır."** (Zümer: 44)

Buna göre şu şekilde dua ile şefaat istenir:

اللّهم شفع فيّ نبيك اللّهم شفع فيّ ملائكتك
وعبادك المؤمنين اللّهم شفع فيّ أفراطي.

(Yani, Allah'ım Peygamberi'ni, meleklerini, mümin kullarını ve ölen küçük çocuklarımı bana şefaatçi kıl...) İster peygamberler olsun, ister başkası olsun ölülerden ise ne şefaat ne de başka bir şey istenir. Çünkü bu, meşru

değildir. Ve şâri'in müstesna kıldığı şeyler hariç, ölünün bütün ameli kesilmiştir.

Sahih-i Müslim'de Ebu Hureyre'nin rivâyetine göre Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: "**Ademoğlu öldüğü zaman üç şey hariç bütün ameli kesilir. (Bu üç şey), sadaka-i cariye, faydalı ilim ve kendisine dua edecek iyi evlâttır.**" Ancak buna gücü yettiği için Hz. Peygamber hayatta iken ve kıyamet gününde kendisinden şefaat istemek câizdir. Çünkü o zaman Allah'ın huzuruna geçip şefaat istiyen için şefaatçi olabilir. Dünya'da bu malûmdur. Ve bu yalnız ondan değil, başkalarından da istenebilir. Meselâ; bir müslüman diğer bir kardeşine, "bu işimde Allah'a karşı şefaatçı ol, yani Allah'a benim için dua et" diyebilir ve kendisinden istenen şey Allah'ın istenmesini mübah kıldığı bir şey ise o kardeşi için Allah'a dua eder ve şefaatçı olabilir. kıyamet gününde ise Allah'ın izni olmadan hiç kimse şefaat ehliyetine saip değildir. Zira Allah şöyle buyurmuştur:

"**Onun izni olmadıkça nezdinde şefaat edebilecek kim imiş?**" (Bakara: 225).

Ölüm hali, hiç bir zaman ölümden önceki veya tekrar dirilişten sonraki hayata benzetilemez. O hal, müstesnalar hariç bütün amellerin kesildiği, kişinin elinde yaptığı amellerden başkasının kalmadığı bir haldir. Ölülerden şefaat istemek ise bu müstesnâ hallerden değildir. Bunun için câiz değildir.

Evet şübhesizki Hz. Peygamber (S.A.V.) berzahi bir şekilde kabirde de sağdır ve bu sağ oluş şehitlerden

de üstündür. Fakat bu hayat, ölümden önceki veya kıyamet günündeki hayat cinsinden değildir. Bu, hakikatı ve keyfiyeti ancak Allah tarafından bilinebilen bir hayattır. Bunun için Hz. Peygamber (S.A.V.) "**Bir kimse bana selâm verdiği zaman onun selâmını almak için Allah ruhumu iade eder ve selâmını alırım**" buyurmuştur.

Bu hadise göre o, vefat etmiştir. Ruhu ondan ayrılmıştır, fakat selâm anında geri iade de edilir. Kur'an ve Sünnet'te onun vefat etmiş olduğuna delalet eden ayet ve hadisler vardır. Ve bu, ilim adamlarının görüş birliği ettikleri husustur. Fakat bu, onun berzâhi hayatına mânî değildir. Tıpkı bunun gibi şehitlerin ölümü Kur'an-ı Kerim'de zikredilen berzahi hayatlarına manî değildir. Allah şöyle buyurmuştur:

"**Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü(ler) sanma. Bilakis onlar Rab'leri katında diridirler, rızıklanmaktadırlar.**" (Âl-i İmrân: 169)

Bir ihtiyacı Hz. Peygamber (S.A.V.)'den istemek gibi çoğu zaman şirke veya Allah'tan başkasına ibâdete sürükleyebilen mes'elelerden sakınmak için bu mevzuyu bu kadar genişlettik. Bizi ve bütün müslümanları İslâm'a muhalif hareketlerden korumasını Allah'tan dileriz.

Allah daha iyi bilir.

Bazı ziyaretçilerin Hz. Peygamber'in kabri yanında sesi yükseltmek ve fazla durmak için yaptıkları bazı hareketler şeriata muhaliftir. Çünkü Allah (C.C) Resûlüllah'ın (S.A.V.) sesi üzerine sesleri yükseltmekten, ümmeti nehyetmiş ve onun huzurunda sesi alçaltmayı tenbih etmiş-

tir. Zira Allah şöyle buyurmuştur:

"Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamber'in sesinden yüksek çıkarmayın. Birbirinize yüksek sesle konuştuğunuz gibi onunla da öyle yüksek sesle konuşmayın. Yoksa siz farkına varmadan amelleriniz boşa gidiverir. Hakikat, Allah'ın peygamberi yanında seslerini yavaşlatanlar (yok mu) işte onlar Allah'ın takva için kalplerini imtihan ettiği kimselerdir. Onlar için bir mağfiret ve büyük bir mükâfât vardır." (Hucurât: 2-3).

Çünkü Hz. Peygamber'in (S.A.V.) kabrinin yanında fazla ayakta durmak ve selâmı tekrarlamak; sıkışmaya, kalabalığa, onun kabrinin yanında bağrışmaya sebep olur ki, bu Allah'ın yukardaki apaçık ayetlerde müslümanlara belirttiği hususlara muhaliftir. Halbuki Hz. Peygamber'e karşı (S.A.V.) ölümünden önce de sonra da saygı göstermek gerekir. Müslümanın İslâm adâbına muhalif olan hareketleri o'nun kabrinin yanında yapması doğru değildir.

Böyle olunca; bazı ziyaretçilerin Hz. Peygamber (S.A.V.)'in kabrinin yanında; kabre yönelerek ve ellerini kaldırıp sesli dua etmeleri; bizzat Hz. Peygamber'in sahabilerinden ve onların yolundan gidenlerden (ibaret) olan selefin yaptıklarına muhaliftir, sonra icad edilen bidatlerdendir. Zira Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: **"Benim sünnetime ve benden sonra doğru yoldaki Hülâfâ-i Raşidin'in sünnetlerine sarılınız. Ona uyunuz ve sıkı sıkı sarılınız. Yeni ihdas edilen işlerden sakınınız. Çünkü, her ihdas edilen, bi-**

dattır. Her bidat da dalâlettir." (Bu hadisi "hasen" isnadla Ebû Dâvûd ve Nesâî rivayet etmiştir.)

Yine şövle buyurmuştur:"**Bizim dinimize uymayan bir şey ihdas edenin bu ihdası reddedilmiştir.**" Bunu Buhari ve Müslim rivayet etmiştir. Müslim'in rivâyetinde "**Bizim işimize uymayan bir iş işliyenin işi reddedilmiştir.**" şekli de mevcutur. Ali bin Hüseyin in Zeyn el-Abidin (R. Anhüm) Peygamber (S.A.V.)'in kabri başında bu şekilde dua eden birisini gördüğü zaman onu, bu fiilinden nehyetmiş ve şöyle demiştir: "Babamdan, işittiğim, onun da babasından, onun da Rasûlüllah'tan işittiği bir hadisi sana söyliyeyim mi!... Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: "**Mezarımı bayram, evlerinizi de mezar edinmeyiniz. Bana salât-ü selâm getiriniz. nerede olursanız olunuz sizin salât-ü selâmınız bana ulaşır**" (Bu hadisi Hâfız Muhammed bin Abdul-vâhid el-Makdisî 'Muhtâra" adlı eserinde rivâyet etmiştir.)

Hz. Peygamber'e (S.A.V.) selâm verme esnasında bir çok ziyaretçiler aynı duruma düşmektedirler. Meselâ, namaz kılarcasına el bağlamak; ne Hz. Peygamber'e ne de başkasına selâm vermek için câizdir. Çünkü bu, boyun eğme ve ibâdet duruşudur, böyle yapmak ise yalnız Allah için câizdir. Hafız ibn Hacer Fethü'l Bâri adlı eserinde bunu birçok âlimden nakletmiştir. Makamın değerini düşünüp, maksadı Selef-i sâlihin'e uymak olanlar için bu durum apaçıktır. Ama kuru taassuba, şahsi görüşlere, kör taklide ve selefin yolunu gösterenler hakkında sû-i zanna uyanları da Allah'a havale ediniz. Al-

lah'ın, bizi ve onları hidayetten ayırmamasını niyaz ederiz. Şüphesiz (kulun) kendisinden isteyeceği en hayırlı şey O'dur.)

Yine uzaktan kabre yönelip bir çok ziyaretçilerin yaptıkları gibi selâm veya dua ile dudakları kıpırdatmak bir öncekiler gibi sonradan ihdas edilen şeylerdir. Müslümanın, Allah'ın izin vermediği şeyleri dinine sokmaya hakkı yoktur. Aksi hâlde bu hareketle O'na itaat şöyle dursun karşı gelmiş olur. İmam-ı Malik bu ve benzeri işleri reddederek şöyle demiştir: "Bu ümmetin sonu ancak başlangıçta kendisini islâh eden şeyle islâh olur." Mâlumdur ki başlangıçta bu ümmeti ıslâh eden şey; Hz. peygamber'in çizdiği ve Hulefâ-i Raşidin'in, ashâbın ve etbâın da takib ettiği yoldur. Bu ümmetin sonu da ancak o yola tabi olmakla ıslâh olunur.

Allah, müslümanları kurtuluşa,saâdete, dünya ve ahiret şerefine götüren yolda muvaffak kılsın. O, Cömerttir, Kerîmdir...

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KABR-İ SAÂDETİ ZİYARET:

Hz. Peygamber (S.A.V.)'in kabrini ziyaret, avamdan bazılarının zannettiği gibi haccın bir şartı veya farzı değildir. Aksine Mescid'i Nebevî'yi ziyaret eden ve onun yakınında bulunanlar için müstehabtır. Fakat Medine'ye uzak yerde olan için kabir ziyareti amacıyla yola çıkması caiz değildir. Ama Mescid-i Nebevi'yi ziyaret amacıyla yola çıkmak sünettir. Mescide ulaşıldığı zaman kabri saâdet ve iki dostu Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'in kabirleri ziyaret edilir. Böylece Hz. Peygamber'in ve iki dostunun kabirlerini ziyaret, Mescid-i Nebevi'yi ziyarete ilâve edilmiş olur. Zira Sahihayn'e göre Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: "Yola ancak üç mescidi ziyaret için çıkılır. **"Mescid-i Haram, Benim bu Mescidim ve Mescid-i Aksa..."** Eğer kendisinin veya başkasının kabrini ziyaret için yola çıkmak caiz olsaydı, mutlaka ümmetine bunun faziletini beyan eder, bunu açıklardı. Çünkü O, insanların en çok nasihat eden, Allah'ı en iyi bilen, O'ndan en fazla korkandır. İnsanlara açık yolu ve her türlü iyiliği bildirmiş ve onları her türlü kötülüklerden sakındırmıştır.

O, bu üç mescidten başkalarını ziyaret için yola çıkmaktan sakındırmış ve şöyle buyurmuştur: "**Mezarımı bayram, evlerinizi de mezar edinmeyiniz. Bana salât-ü selâm getiriniz. Nerede olursanız olunuz sizin selât-ü selâmınız bana ulaşır.**" Hz. Peyamber'in kabrini ziyaret etmek için yola çıkmak, onu bayram (yeri gibi) edinmeye ve bir çoklarının bunu meşru kabul ederek içine düştükleri ve peygamber efendimizin endişe ettiği haddi aşmaya sürükliyebilir...

Hz. Peygamber'in kabrini ziyaret etmek için yol hazırlığı yapmanın meşruluğunu belirtmek yönünden rivâyet edilen hadisler, zayıf isnadlı hattâ uydurmadırlar. Zira Hafız Dâr Kutni, Beyhaki ve ibn Hacer ve başkaları bu hadisleri zayıf kabul etmişlerdir. Bu hadislerle, ziyaret edilecek üç mescidden başkası için yol hazırlığı yapmanın haramlığına delâlet eden sahih hadislere karşı çıkmak caiz değildir. İşte, Sayın Okuyucum, bilmen ve onlara aldanmaman için bu hadislerden bazılarını takdim ediyorum:

1- Haccedip beni ziyaret etmiyen, bana cefa etmiş olur.

2- Ölümümden sonra beni ziyaret eden, sanki beni ziyaret etmiş gibidir.

3- Bir yılda beni ve babam İbrahim'i ziyaret edene; Cenneti garanti ederim.

4- Kabrimi ziyaret edene şefaatım vâcib olur.

Bu ve benzeri hadislerin Hz. Peygamber'den geldiğine hiç bir delil yoktur. Hâfız Ibn Hacer "Telhis" adlı eserinde bu rivâyetlerinin çoğunu naklettikten sonra şöyle demiştir: "Bu hadislerin senetleri zayıftır." Hâfız el-Ukaylî dedi ki, "Bu mevzudaki hiçbir hadis sahih değildir." Şeyh-ül İslâm ibni Teymiyye, "Bütün bu hadisler mevzûdur" diyerek kesin hükmünü vermiştir. Onun ilmi, ezberleyip, mutlali olduğu ilimler ise mâlumdur. Eğer bunlar sağlam olsa idi, en önce sahabîlerin onu tatbik etmeleri, bunu ümmete açıklayıp ona dâvet etmeleri gerekirdi. Çünkü onlar Peygamber'lerden sonra insanların en hayırlısıdır. Allah'ın yasaklarını ve kulları için koyduğu hükümleri bilmek, Allah için ve kulları için nasihat yapmak bakımından en önde gidenlerdir. Bu mevzuda onlardan hiç bir rivâyetin nakledilmemiş olması; bunların meşru olmadığına bir delil teşkil eder. Eğer bu konuda sahih bir hadis olsaydı, bu hadisle diğer hadislerin arasını bulmak için, bu ziyaretin kabir ziyareti amaçlı olmayan şer'î ziyarete hamledilmesi gerekirdi.

Yüce Allah en iyi bilir.

ONBEŞİNCİ BÖLÜM

KUBA MESCİDİNİ VE BAKÎ MEZARLIGINI ZİYARET

Medine'yi ziyaret eden kimsenin Kubâ Mescidi'ni ziyaret edip orada namaz kılması da müstehaptır. Zira Buhari ve Müslim'de İbni Ömer'den rivayet edilmiştir ki: "Peygamber (S.A.V.) yaya veya binitli olarak Kubâ mescidini ziyaret eder ve orada iki rek'at namaz kılardı."

Sehl bin Hanif'ten rivâyetle Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: **"Evinde abdest alıp Kubâ mescidine giderek namaz kılan, umre sevabını alır."** (Bu hadisi Ahmed, Nesâî, İbni Mace ve Hâkim rivayet etmiştir.)

Baki'i mezarlığını, şehitlerin mezarlarını ve Hz. Hamza'nın mezarını ziyaret etmek de sünnettir. Çünkü Hz. Peygamber (S.A.V.) buraları ziyaret eder ve onlara dua ederdi. Ayrıca Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: **"Kabirleri ziyaret ediniz. Çünkü onlar size ahireti hatırlatır."** (Bu hadisi Müslim rivayet etmiştir.)

Peygamber (S.A.V.) kabirleri ziyaret esnasında şöyle demeyi ashabına öğretirdi."

(Bu hadisi, Süleyman bin Büreyde'den, o da babasından Müslim rivâyet etmiştir.)

« السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُسْلِمِيْنَ وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللهُ بِكُمْ لَاحِقُوْنَ نَسْأَلُ اللهَ لَنَا وَلَكُمُ الْعَافِيَةَ ».

Tirmizi'nin rivayet ettiğine göre ibni Abbas (R. Anhuma) şöyle der: Peygamber (S.A.V.) Medine mezarlığını ziyaret ettiğinde yüzünü onlara doğru çevirerek şöyle buyurmuştur:

« السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الْقُبُوْرِ يَغْفِرُ اللهُ لَنَا وَلَكُمْ أَنْتُمْ سَلَفُنَا وَنَحْنُ بِالْأَثَرِ ».

(Yani, Ey Mezar ehli, Allah'ın selâmı üzerinize olsun. Allah bize ve size mağfiret etsin. Siz bizim selefimizsiniz. Biz de sizin izinizdeyiz.")

Bu hadisi şeriflerden anlaşılıyor ki; meşrû olan mezar ziyaretinden maksat; âhireti hatırlamak, ölülere iyilik yaparak dua etmek ve rahmet dilemektir.

Fakat kabirlerin yanında dua etmek orada geceleri yatmak, ihtiyaçların teminini onlardan istemek, hastaları iyileştirmelerini beklemek, onlar ve onların hürmetine Allah'a yalvarıp birşey istemek ve benzeri niyetlerle yapılan kabir ziyaretleri çirkin bir bid'attır. Bunu ne Allah vaz'etmiş, ne Rasûlü ve ne de selef-i salih tatbik etmiştir. Aksine bu, Hz. Peygamber'in nehyettiği taşkın-

lıktır. Zira buyurur ki, "**Kabirleri ziyaret ediniz. Fakat (bağırıp çağırarak) sözde (ve fiilde) haddi aşmayın.**"

Bu saydığımız şeyler, her ne kadar bid'at sıfatı içinde birleşir ise de derece bakımından farklıdırlar. Meselâ: bazıları bid'attır, fakat şirk değildir. Kabirlerin yanında Allah'a dua etmek ve oradaki ölünün (yüzü) hürmetine Allah'tan bir şeyler istemek gibi... bazıları da büyük şirk cinsindendir; bizzat ölülerden yardım istemek gibi... Daha önce bu mevzu daha geniş olarak geçmişti...

Dikkat et... Sakın... Rabbinden doğru yolda muvaffakiyyet dile. Çünkü muvaffak kılan ve doğru yolu gösteren O'dur. O'ndan başka ilâh, O'ndan başka Rab yoktur.

Yazımızın sonu budur. Başta ve sonda hamd, Allah'adır. Onun kulu, Rasûlü, yaratıklarının en hayırlısı Hz. Muhammed (S.A.V.)'e, onun âl-ü ashabına ve kıyamet gününe kadar onlara tabi olanlara... Allah salât-û selâm etsin...

التحقيق والإيضاح

لكثير من مسائل الحج والعمرة والزيارة

على ضوء الكتاب والسنة

تأليف

سماحة الشيخ

عبد العزيز بن عبد الله بن باز

رحمه الله

التحقيق والإيضاح

لكثير من مسائل الحج والعمرة والزيارة
على ضوء الكتاب والسنة

تأليف سماحة الشيخ
عبد العزيز بن عبد الله بن باز
رحمه الله

باللغة التركية